ПІОНЕР

ГРУДЕНЬ ★ 1977

Григорій ДОНЕЦЬ

В СУЗІР'Ї ДРУЖНЬОМУ СЕСТЕР

Ми любимо свою державу,
Наш рідний край — СРСР,
В нім всі республіки на славу
Живуть і трудяться тепер.
А серед них — цвіте Вкраїна
У колі дружньому сестер,
Мов сад зелений солов'їний,
І знає кожен піонер
Її історію крилату —
Революційні давні дні,
Коли вона з російським братом
Ішла пліч-о-пліч у борні.
На битву Ленін вів народи,
Боровсь повсталий Петроград,
Щоб завойовану свободу
До рук взяла Країна Рад.
Щоб розгромити банди білі,
Ішли у бій більшовики.
Як грім, на ворога летіли
Червонозоряні полки.
І в наші дні під небом чистим,
Як по дорогах фронтових,
Ведуть на подвиг комуністи
Героїв звершень трудових!
В змаганні, в творчому горінні
Міцніє дружба, мов граніт,
Моїй Радянській Україні
Вже шістдесят минає літ!
Іде в єдиному пориві
Народів збратана сім'я,
В колонах, юна і щаслива,
Йде піонерія моя!

Малюнок Р. САЄНКА.

ЩОМІСЯЧНИЙ
ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ ЦК ЛКСМУ
ТА РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ РАДИ
ВСЕСОЮЗНОЇ ПІОНЕРСЬКОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ ІМЕНІ В. І. ЛЕНІНА

ПІОНЕРІЯ

№ 12 (650)

ГРУДЕНЬ 1977 р.

ВИДАЄТЬСЯ З 1 ЖОВТНЯ
1923 РОКУ.
ВИДАВНИЦТВО ЦК ЛКСМУ
«МОЛОДЬ»
м. Київ.

© «Піонерія», 1977 р.

ЗАКОН, ЗА ЯКИМ ЩАСТЯ ПРИХОДИТЬ

Назавжди в історію буде вписане 7 жовтня 1977 року. Сонячного радісного дня напередодні 60-річного ювілею Великого Жовтня позачергова сьома сесія Верховної Ради СРСР дев'ятого скликання прийняла нову Конституцію Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Як депутат я брав участь в обговоренні її проекта в колективах робітників, колгоспників, учителів. З великою радістю слухав схвильовані виступи, пропозиції і доповнення. Думка трудівників міст і сіл була одностайною:

— Всім серцем схвалюємо! Правильний, мудрий закон!

Наша славна Конституція не писалась у звичайному розумінні цього слова. Вона завойовувалась у жорстоких битвах з ворогами на фронтах громадянської і Великої Вітчизняної воєн, піднімалась разом із греблею Дніпрогесу і доменними печами Магнітки... За 60 років — через боротьбу й труднощі, напружену творчу працю — партія Леніна привела нашу країну до висот небаченого розквіту.

Сьогодні, як ніколи раніше, ми наблизились до мети, що виражає споконвічні мрії людства. Ми пересуваєм гори, освоюємо тайгу, міняємо напрямки рік, будуємо заводи-гіганти, підкорюємо космос.

Нова Конституція викликає у кожної радянської людини законну гордість. Всі її статті, кожний рядок — яскраве свідчення турботи про людину праці, про розквіт нашої Вітчизни.

Мені, сільському вчителю, хочеться ще раз відзначити ті величезні права в системі народної освіти, які дає прийнятий Основний Закон нашого життя.

У спадщину від царизму нам дісталася бідна економіка, культурна відсталість. «Такої дикої країни, — з гіркотою писав В. І. Ленін, — в якій би маси народу настільки були пограбовані в розумінні освіти, світла і знання, — такої країни в Європі не залишилось жодної, крім Росії». В країні Ломоносова і Павлова, Пушкіна і Толстого, наших земляків Сковороди і Гоголя більшість робітників і селян не вміли розписатися, прочитати листа.

Невпізнанно розквітли наука і освіта за роки Радянської влади. Погляньмо хоча б на нашу Полтавщину. Нині в школах області навчаються всі діти. П'ять полтавських вузів готують учителів, спеціалістів сільського господарства, інженерів-будівельників, лікарів, працівників торгівлі. В них трудиться близько шестисот докторів і кандидатів наук. В 29 середніх спеціальних навчальних закладах навчається 27 тисяч учнів, у 36 денних професійно-технічних училищах одержують кваліфікацію 17 тисяч юнаків і дівчат.

В тексті нової Конституції говориться про здійснення обов'язкової середньої освіти молоді, про необхідність трудової підготовки і професійної орієнтації учнів, про право кожного обирати фах за покликанням, про безплатне навчання і забезпечення школярів підручниками.

У нашій країні запроваджено загальну середню освіту. На очах відбувається гігантський ріст духовного потенціалу країни. Тепер це величезне досягнення розвинутого соціалізму закріплено в Конституції. Дуже багато робиться для поліпшення системи народної освіти. Зміцнюється навчально-матеріальна база, вдосконалюється навчально-виховний процес. Це добре видно і на прикладі нашої школи. Навчання йде в тісному зв'язку з життям. Ми постійно подаємо допомогу підшефному колгоспу. Школярі на практиці засвоюють розуміння трудового обов'язку, взаємодопомоги.

Вивчаючи нову Конституцію, радянські люди ще повніше усвідомлять широкі та багатогранні права громадян соціалістичного суспільства, ще раз переконаються, що наша держава ставить собі за мету безперервне зростання матеріальних благ і культури радянського народу.

Вам, юні друзі, своїм трудом, знаннями і вмінням наближати цю велику мету!

М. К. АНДРІЄВСЬКИЙ,
депутат Верховної Ради СРСР, Герой Соціалістичної Праці,
директор Гадяцької школи-інтернату Полтавської області.

ДО ТЕБЕ ЗВЕРТАЄТЬСЯ ВЕТЕРАН РЕВОЛЮЦІЇ

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

КЛИЧ БОЙОВОЇ ЮНОСТІ

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

З. Я. ПІГЕН,
член КПРС
з 1915 року.

Зельма Янівна ПІГЕН. 1977 рік.

Дорогі піонери України!

Все прогресивне людство планети відзначило вікопомну дату — 60-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції. Це вона, найбільша і найсправедливіша у світі революція, поклала початок новій ері в історії, назавжди проголосила людину праці вільною і щасливою, зробила її господарем усіх багатств, володарем своєї власної долі.

У молоді роки мені довелося із зброєю в руках захищати завоювання Великого Жовтня на землі Радянської України. Радісно знову побувати там, де пройшла бойова молодість.

Нинішнього року я мала змогу пройти світлими вулицями Каховки, зустрітися з її чудовими людьми. Незвичайним був мій шлях з Латвії на Україну. І коли я милувалася сучасною Каховкою, то весь час подумки поверталася в далекі роки на початку віку. Злидні, сльози, голод — ось що переслідувало нас. Мені минуло тринадцять років, коли сім'я, де було п'ятеро малолітніх дітей, лишилася батька. Довелося стати до верстата, щоб допомогти матері годувати і одягати маленьких братів та сестер. Саме там, на заводі, знайшла я підтримку і допомогу, і визначила мету свого життя.

Ще чотирнадцятирічною вперше виконала завдання більшовиків. Мені доручили, назвавшись нареченою одного з політв'язнів, передати хлібину, де було сховано листа з важливими партійними повідомленнями. Пам'ятаю, якою гордістю повнилося моє серце з того, що я, дівчинка, зуміла впоратися з цим відповідальним завданням.

Після того я не раз брала участь у страйках, допомагала дорослим товаришам в їх організації, навчилася стріляти з гвинтівки, перев'язувати поранених. За два роки до Великої Жовтневої соціалістичної революції стала членом партії, а в 1917-му з гвинтівкою в руках у формі латиського стрільця пішла на захист революції.

Ми, латиські стрільці, захищали революцію і в боях з білогвардійськими частинами під Петроградом у дні Жовтневого збройного повстання, і в боротьбі з контрреволюційними бандами під Орлом, Курськом, Харковом, Полтавою, Києвом, Каховкою...

Особливо пам'ятний мені 1918 рік. Тривожний то був час... Чотирнадцять імперіалістичних держав об'єдналися проти революційної Росії. Саме цього року було прийнято рішення з полків латиських стрільців сформувати латиську радянську дивізію. Дев'ять полків увійшло до ударної групи. І ось тоді на мітинг, що відбувся на Красній площі в Москві, проводжати нас у бойову дорогу прийшов сам Ілліч.

І червоні стрільці повели переможний наступ на німецьких окупантів під Псковом, гнали загарбників з Латвії, перемагали в боях з бандами білолатишів, білоестонців та білополяків. Латиська стрілецька дивізія входила до ударної групи Південного фронту в дні розгрому армій Денікіна та Врангеля.

На початку серпня 1920 року ми форсували Дніпро. Чорний барон Врангель нахвалявся, що там він затримається і червоноармійці не зможуть його подолати. Становище важке. Вкрай потрібні були точні розвіддані. Комісар викреслив моє прізвище із списку розвідників. Та я відчувала, що моє місце як члена партії, як секретаря парторганізації мало бути в найважчу хвилину на передовій... Вперше і востаннє в своєму житті я порушила наказ командира — пішла в розвідку...

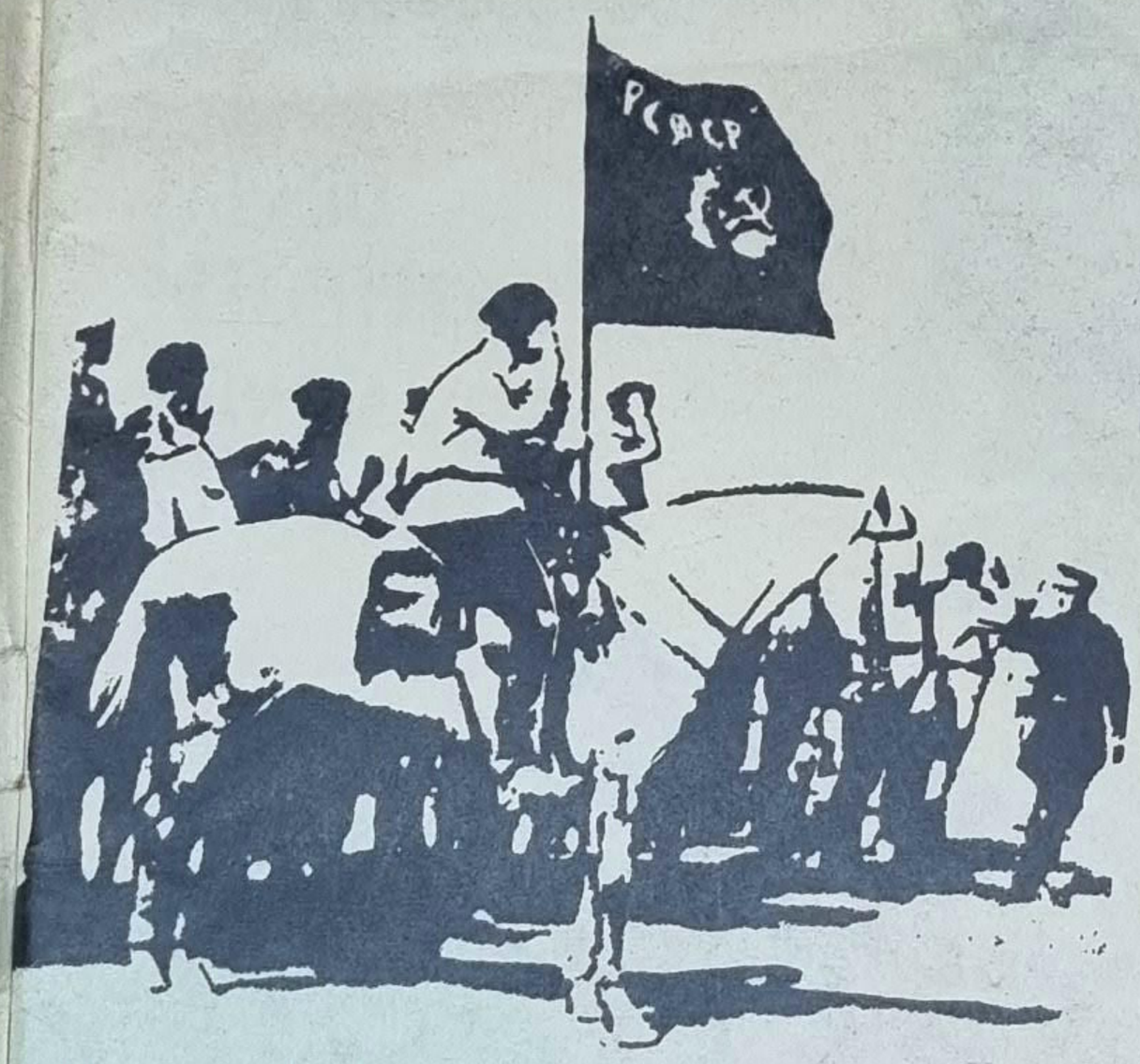

Зельма Янівна ПІГЕН. 1920 рік.

Пам'ятаю, нам довелося увесь день просидіти в очереті, в воді. Повернулися до своїх на 12 годин пізніше, ніж передбачалося. Товариші вважали, що ми вже загинули. Скільки було радості при зустрічі!

І раптом викликає мене комісар. «Дівчисько,— кидає в обличчя,— через тебе я посивів!» Він навіть обіцяв посадити мене на гауптвахту за порушення наказу... Та після переможного бою вручив пам'ятний годинник з написом.

Сьогодні в Каховці височить пам'ятник червоним латиським стрільцям, що став символом дружби українського і латиського народів, народженої у вогні революції.

Ми, ветерани, при зустрічах часто згадуємо дівчину з українського села під Каховкою — Марійку Синько. Невисока, з найдобрішими на світі очима, безмежно сміліва, вона не побоялася вночі пробратися в сарай, де білогвардійці розстріляли латиських стрільців, розшукати тих, хто залишився в живих, перетягнути в хату, виходити їх, знову подарувати їм життя. І все це на території, де хазяйнували білогвардійські банди.

Піонери часто запитують, як знайшла мене відома «Пісня про Каховку», написана поетом М. Світловим і композитором І. Дунаєвським. Пам'ятаю, із Світловим мене познайомив поет Михайло Жаров. Це сталося в Москві. Ми швидко здружилися, довгий час листувалися. Сама ж пісня знайшла мене в Ризі. Якось я одержала її текст від Світлова по пошті. Пісня мені сподобалася, і я співала її разом з усіма. Проте я ніколи не думала, що вона написана про мене. Хоча всі мої товариші часто казали: «Слухай, Зельмо, та це ж пісня про тебе: і Курськ, і Варшава, Орел і Каховка — це ж етапи твого життєвого шляху». У відповідь я завжди всміхалась, але ніколи не відмовляла в проханні заспівати цю пісню для своїх друзів, бойових побратимів.

Червоні слідопити з Казахстану провели чималу роботу, розшукуючи героїню улюбленої пісні. Нас, молодих дівчаток у солдатських шинелях, відданих бійців революції, було в ті часи чимало. І я радію, що пісня живе й досі, бентежить, як і колись, полум'яні молоді серця.

З тих пір минуло майже шість десятиліть, але часто в рідній Латвії, я згадую Україну, її щедрих, працьовитих людей. Хіба ж можна забути край, який надихав на подвиги в часи нашої молодості! Хіба ж можна забути землю, яка полита кров'ю моїх товаришів!

З хвилюванням пригадую тихі вечори на Україні, де, здавалося, під зорями народжувались дивовижні мелодії українських пісень. Скільки радості й глибоких роздумів дарували мені ці хвилини!

Любі діти, піонери славної Радянської України! Те, що для вас історія, для мене — моє бойове, тривожне життя. Тривожне, але щасливе. І коли мене, вісімдесятирічну, запитують, що ж таке щастя, я завжди відповідаю на це віршами улюбленого поета Яна Райніса. Зміст їхній такий: добре, коли в житті людини є справжня мета. Але ще краще, коли обрана тобою головна і єдина мета співпадає з метою твого народу.

Звертаючись до вас, моїх онуків, спадкоємців слави старших поколінь, у дні 60-річчя встановлення Радянської влади на Україні, хочу сказати: будьте в усьому чесними і самовідданими — в навчанні, в роботі, в боротьбі. Завжди дійте так, щоб приносити радість і щастя людям, рідній матері — Вітчизні.

Малюнок І. КОПТІЛОВА.

Володими

УКРАЇ ІНДУС УКРАЇ ХЛІБО

У шумі к
В садах,
Я чую те
Я чую те

Стоять на
В степах
Це свідк
Вони нер

Я чую те
Народів
Твій Жо

Радянськ

Володимир МОРДАНЬ

УКРАЇНА ІНДУСТРІАЛЬНА, УКРАЇНА ХЛІБОДАРНА

У шумі колосся, в двигтінні заводів,
В садах, що цвітуть білопінно,
Я чую твій голос, мій рідний народе,
Я чую тебе, Україно.

Стоять над шляхами зелені тополі,
В степах — Дніпрогес над водою.
Це свідки твоєї щасливої долі,
Вони нерозлучні з тобою.

Я чую твій голос у збратанім хорі
Народів моєї країни.
Твій Жовтень, твій Грудень ніким
непоборні,
Радянська моя Україно.

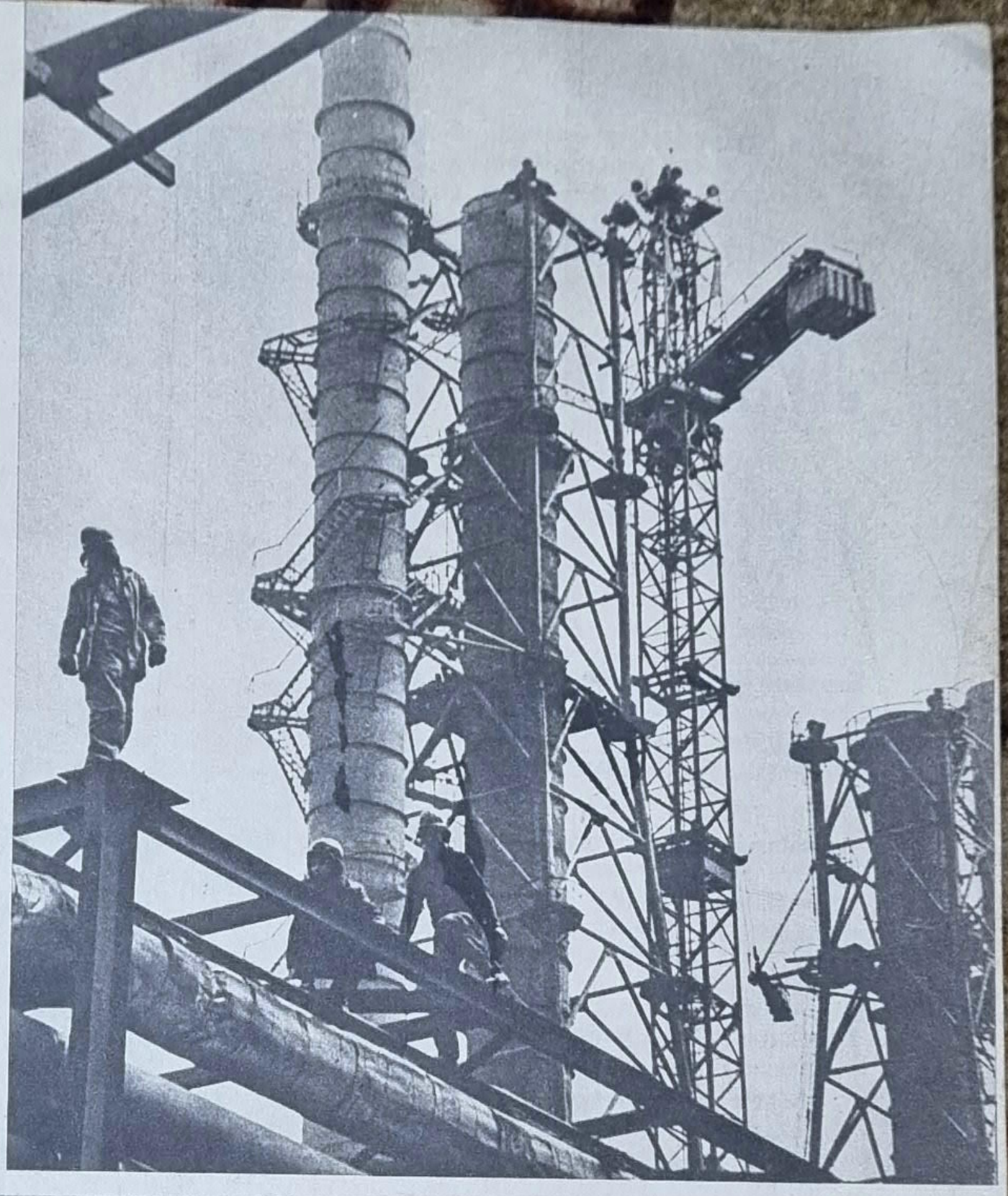

Петро ОСАДЧУК

ЛЕНІНСЬКА КУЗНЯ

Заради глевкого кусня —
Двигтить закіптюжена кузня.
Досить! Вирує народ —
Зупинився, завмер завод.

Причаїлась гора Батиєва.
Тривога росте під Києвом.
І, як бомба, із краю в край,
Вибухово лунає: «Страйк!»

Зацвіли прапори, як заграви,
І гримить з робітничих лав:
— Чуєш: сурми заграли!
Час розплати настав.

І зникає з очей полуда
В тих, що звалися вчора: юрба,—
До свободи робочого люду
Є дорога одна — боротьба!

І не ради насущного кусня —
Ради волі, що грізно гряде,
Пролетарська клекоче кузня,
Барикадний виковує день.

Світу нового посланці,
Яких спорядили віки,
Київ на маніфестації
Піднімають більшовики.

Червоних полків звитяга —
Крізь хмари ворожих завій!—
І Вкраїна під ленінським стягом
Жовтневий завершує бій.

Об'єднались народи здружені,
Свободу здобувши в бою.
Україна у ленінській кузні
Виковує долю свою.

Навіки сім'я єдина,
На яку задивився світ,
Цвіте в ній моя Україна
Шістдесят зоречолих літ.

Фото М. ПАЛАМАРЧУКА.

ЕСТАФЕТА ПОДВИГУ

Дорогою пам'яті став для радянських юнаків та дівчат Всесоюзний похід по місцях революційної, бойової і трудової слави радянського народу. Беручи в ньому участь, юні ленінці, збагачуються ідейно й морально, загартовуються фізично. Рапорти молодих патріотів пам'ятають міста семи попередніх зльотів: Брест, Ленінград, Київ, Ульяновськ, Волгоград і столиця нашої Вітчизни — Москва, яка двічі приймала юних ентузіастів. Батьківщині першої Ради — місту Іваново, випало зібрати переможців VIII етапу Всесоюзного походу напередодні 60-річ-

чя Великого Жовтня. На зльоті було підбито підсумки роботи військово-патріотичного та інтернаціонального виховання підростаючого покоління.

Військово-патріотичний клуб «Подвиг», створений у Котелевській середній школі № 1 імені С. А. Ковпака на Полтавщині, відзначено другою премією Центрального штабу походу. Багато цікавих справ здійснили червоні слідопити цієї школи. Клуб об'єднує майже 350 дітей. Вони ведуть пошуки учасників партизанського руху, вивчають бойовий шлях військових частин, які визволяли їхнє селище та область, шефствують над ветеранами війни і праці, дружать з воїнами Радянської Армії. Зібрані матеріали піонери дбайливо оформили в альбомах та на стендах. Пам'ятні реліквії розмістилися в кімнаті бойової слави. З її експонатами познайомилося понад вісім тисяч відвідувачів з різних районів Полтавської, Сумської, Харківської, Івано-Франківської областей, а також із Грузії, Чувашії, Татарії.

Під час VIII етапу Всесоюзного походу піонери та комсомольці республіки побували у місцях, пов'язаних з життям і діяльністю В. І. Леніна та його соратників, вивчали історію Комуністичної партії і Ленінського комсомолу, збирали матеріали до літописів своїх колективів.

Цікаво організували цю роботу в комсомольських та піонерських організаціях Донецької середньої школи № 9, Черкаської середньої школи № 19, Київської середньої школи № 86 та Чернігівської середньої школи № 13.

Знову відзначився клуб «Золоті зірки» Дніпропетровської середньої школи № 38. У VIII етапі школярі з міста на Дніпрі разом з учнями Зеєловського району НДР провели нову операцію-естафету «Червоний Жовтень». Юні слідопити зібрали багатий матеріал про радянських воїнів, які форсували Одер. Експедиційні загони клубу «Золоті зірки» надіслали німецьким ровесникам матеріали про радянських патріотів Зою Космодем'янську та Олександра Матросова, звукові листи, насіння квітів, які юні тельманівці посадять на братських могилах радянських воїнів.

Зібрані слідопитами у громадських музеях, кімнатах та куточках слави у школах, Палацах і Будинках піонерів та школярів документи, цінні реліквії, спогади перших будівників соціалізму, учасників боїв та мирного будівництва відіграють велике значення у вихованні патріотів-інтернаціоналістів.

Добре поставлена робота у музеї Сімферопольської середньої школи № 1, Придорожненської восьмирічної школи Донецької області та Мукачівської середньої школи № 1 Закарпатської області. Тут проводяться уроки з історії та літератури, зустрічі з ветеранами, урочисті лінійки і збори, уроки мужності, прийом у жовтенята, піонери та комсомол.

Меморіальні комплекси також стали місцем активних дій червоних слідопитів. Біля них традиційно відбуваються мітинги, організовуються почесні варти, зльоти та прийом у піонери, вручення комсомольських квитків. У містах-героях Одесі та Севастополі, а також у Херсоні і Миколаєві комсомольці та піонери організували почесні варти біля Вічного вогню.

Складовою частиною Всесоюзного походу стала туристська експедиція радянської молоді «Моя Батьківщина — СРСР». Вона спрямована на організоване та послідовне вивчення юнаками і дівчатами героїчних сторінок нашої Вітчизни, трудових звершень радянського народу.

За час VIII етапу походу маршрутами цієї експедиції пройшло понад мільйон юних ентузіастів республіки.

За кількістю вивчених об'єктів, масовістю учасників експедиції кращою в республіці визнана Дніпропетровська середня школа № 29. А юним туристам із Станичанської середньої школи Нововодолазького району Харківської області за відмінне виконання завдань експедиції на Всесоюзному зльоті присуджено друге місце серед загальноосвітніх шкіл країни.

Було про що рапортувати юним слідопитам на V Республіканському та VIII Всесоюзному зльотах. У рядах учасників походу в республіці тепер нараховується понад шість мільйонів юнаків та дівчат. Комсомольці і піонери при допомозі своїх наставників-ветеранів війни і праці, вчителів створили близько восьми тисяч музеїв, кімнат та куточків революційної, бойової і трудової слави. За їхньою участю споруджено понад дві тисячі пам'ятників, обелісків.

Піонери та школярі республіки навчаються більш ніж у 19 тисячах військово-патріотичних об'єднаннях, профільних загонах юних друзів Радянської Армії, юних моряків, прикордонників, льотчиків, танкістів.

Третій фестиваль молоді України, присвячений 60-річчю Великого Жовтня, показав високу організованість та підготовку юнармійських об'єднань, учасників військово-спортивного свята.

Заслуженою популярністю користується військово-спортивна гра піонерів та школярів «Зірниця», в якій беруть участь понад три з половиною мільйони дітей та підлітків. Багато хто з хлопчиків та дівчаток оволодівають навиками військової справи під час гри «Орлятко».

Генеральний секретар ЦК КПРС, Голова Президії Верховної Ради Союзу РСР товариш Л. І. Брежнєв у привітанні учасникам VIII Всесоюзного зльоту сказав: «Необхідно і далі розвивати Всесоюзний похід, залучаючи до участі в цьому патріотичному русі всі загони радянської молоді, всемірно підтримувати прагнення юнаків і дівчат оволодівати революційним досвідом партії, допомагати їм глибше усвідомити велич подвигу радянського народу, пройнятися ще більшою відповідальністю за продовження героїчних звершень старших поколінь».

Юні патріоти нашої Батьківщини вже включилися в IX етап Всесоюзного походу. Він присвячений визначним датам — 60-річчю Збройних Сил СРСР і 60-річчю Ленінського комсомолу. Попереду велика напружена робота. Необхідно, щоб учасником походу, слідопитського пошуку, став кожен піонер та комсомолець.

Юним патріотам слід ще ширше і глибше вивчати рідний край, його історію, встановлювати невідомі досі імена героїв революції, Великої Вітчизняної війни, ветеранів партії та комсомолу — першопрохідців у здійсненні завдань нашої партії.

Ю. БУБНОВ,
генерал-майор запасу, член Республіканського штабу Всесоюзного походу по місцях революційної, бойової і трудової слави радянського народу.

ПОДОРОЖ У П'ЯТИРІЧКУ

ЩЕДРІСТЬ РІДНОГО ПОЛЯ

Мені здається, що коли землянам доведеться зустрічати мешканців іншої планети, в руках у них буде найдивовижніше і найдорожче своє творіння — пшеничні колоски. Адже вони — одне з найбільших звершень людського розуму. Ніхто не знає, як склалася б наша доля, коли б цей благодатний колос завдяки дбайливим рукам хліборобів не ставав ще вагомішим і врожайнішим.

Сьогодні всьому світові відомі імена наших видатних творців пшеничного колоса — Івана Єремєєва, Олексія Шехурдіна, Андрія Сапєгіна, Василя Юр'єва, Валентини Мамонтової, Павла Лук'яненка, Федора Кириченка, Василя Ремесла. Пшеничні рослини, що принесли нашій країні світову славу, — це результат їхніх дерзань і самовідданої праці. Такі сорти як Українка, Лютесценс-62, Кооператорка, Народна, Саратовська-29, Одеська-3, Безоста-1, Миронівська-808 свого часу владарювали над пшеничною нивою і за це по праву заслужили хлібну корону планети.

Багато держав створювали своє хлібне поле на наших сортах. Ще прадавні наші пшениці, виплекані безіменними талановитими хліборобами, стали базовою основою для американських, канадських та багатьох західноєвропейських пшениць. Ця традиція продовжується й нині. Підраховано, що лише з допомогою Безостої-1, створеної на Кубані академіком П. П. Лук'яненком, у світі вже виведено понад сто нових високоврожайних сортів пшениці. Миронівська-808 стала вихідним матеріалом для більш як сорока інших пшеничних рослин, що обдаровують хліборобів усіх континентів землі щедрими врожаями.

Але людству потрібно все більше й більше хлібних зернин, що несуть необхідну для життя енергію. Створенням високопродуктивних сортів хлібного злака займаються люди дивовижної професії — селекціонери. Селекція — це пізнання таємниць природи. І довго іноді доводиться брести в сутінках, щоб відкрити в рослині скарбниці, спроможні дати додаткове хлібне зерно. Творець відомих сьогодні в усьому світі краснодарських пшениць, двічі Герой Соціалістичної Праці П. П. Лук'яненко, який тридцять років свого життя присвятив пшениці, зізнав-

Юні натуралісти в гостях у Василя Миколайовича Ремесла.

ЗДОБУТА ВОЛЯ

Йде урок з української мови у шостому класі — вчаться правнуки Андрія та Маланки Воликів.

Фото І. ХОМЕНКА.

ВЧАТЬСЯ МАЛАНЧИНІ ВНУКИ

Панові Гриневському потрібні були покірні та богобоязливі батраки, тому він так ревно дбав про будівництво церкви.

— Церква то гарна, а коли ж у нас школа буде? — говорили люди.

Нарешті ті балачки й до пана долинули. Був, звичайно, лютий, але сказав, що нічого він не має проти школи. Тоді в 1891 році вихвостівці громадою купили за 34 карбованці 27 копійок стареньку хатину, в якій був шинок, й відкрили там трикласну школу. І за столи сіло дванадцять школярів.

Тож коли селяни забрали панську економію, говориться в повісті, почали радитись, на що ужити панські будинки.

«— Тут би варто школу зробити,— говорив Прокіп.

Люди приставали на все — на школу, на університет. Нехай навчаються люди, не все ж панам».

Тепер внуки і правнуки колишніх бідняків вчаться у восьмирічній школі. Міцно увійшло в її життя кабінетне навчання.

— Учні нашої школи,— розповідає голова ради дружини семикласниця Лариса Минько, — наче дружна група туристів, які гірськими стежками йдуть до незвіданих вершин. Їм нелегко, але відстав хтось — товариш рюкзак піднесе, спіткнувся — підтримає рука друга. Саме так, долаючи труднощі, до вершин знань ідуть наші учні. Дорога ця нелегка, і не всі однаково беруть висоту, але йдемо дружно і не залишаємо товаришів у біді. В загонах дружини діють консультаційні пости та «швидка допомога». Учням, які чогось не розуміють, пояснюємо, пропонуємо прочитати додаткову літературу.

А у вільний час юні вихвостівці і фізичної роботи не цураються. Треба допомогти батькам збирати картоплю чи стелити льон — ідуть школою. Дружно працюють, весело відпочивають.

В селі є й заочники середньої школи. Це люди, яким здобути освіту перешкодила війна, різні обставини. Наприклад, Михайло Валах — внук Маланки (Ярини Валах) працює на фермі й заочно навчається в десятому класі. Михайло Білан — механізатор, всіма поважана людина,— заочник одинадцятого класу...

50 колгоспників нині здобувають середню освіту у Вихвостівській заочній середній школі.

Кінчаючи школу, вихвостівці, як ідуть у світ, то не роботу шукати, а в технікуми та інститути, щоб потім повернутися спеціалістами до рідного колгоспу.

ПРАПОР НАД СЕЛОМ

Наче у велике свято, біля правління колгоспу тріпоче на вітрі червоний прапор.

— Не тільки на свята,— пояснює голова колгоспу Михайло Прокопович Кулик. — Кожного дня його піднімаємо на честь наших передовиків.

Таке ж знамено вечорами вишивала колись сільська дівчина Гафійка. З ним селяни йшли ділити землю. Червоний прапор вів їх на трудові перемоги і в роки перших п'ятирічок. Сьогодні він вінчає трудові перемоги вихвостівців.

Того дня він майорів на честь Григорія Лукашкова. На копанні картоплі своїм комбайном механізатор показав найкращі результати.

А через дорогу від правління колгоспу на майдані, залитому осіннім сонцем, стоять у зажурі шістнадцять ялин. Серед них — обеліск. На ньому слова:

«Тут у 1905 році загинули від рук куркулів-убивць шістнадцять вихвостівців».

Сюди приходять діти, дорослі. Не проминуть завітати до Вихвостова і гості Чернігова — туристи, загони слідопитів. Біля пам'ятника відбуваються відкриті уроки історії.

— Герої колишніх боїв і боротьби за владу Рад завжди з нами,— говорить восьмикласниця Катя Михайленко.— Їхнє життя продовжується в наших ділах і планах.

Присутні слухають виступи вчителів, учнів, розповіді колгоспників про те, як нелегко здобувалося сьогоднішнє щасливе життя.

Вони пишаються тим, що їхні героїчні трудові справи збагачують і прикрашають улюблену Батьківщину.

Б. КРАВЧЕНКО.

Чернігівська область.

Малюнки І. ЗУБКІВСЬКОЇ.

Шеф-повар, ніби читаючи думки хлопчика, запросив:

— Поживи у нас день-два, допоможеш колоти дрова, картоплю чиститимеш!

Сергій Воронявський зрадів, що хлопець трохи побуде на солдатських харчах. Знайшлися для нього старенькі чоботята, штанці й гімнастерка. Роздобули хлопці майже новеньку трофейну шинель. А тут ще літній боєць розчулився й розв'язав свій речовий мішок:

— Оце зберігав білизну своєму синкові, такому, як ти, але на війні й невідомо, чи доведеться додому дістатись.

— Нехай Сашко буде сином нашого полку,— запропонував хтось.

Надвечір, підстрижений, помитий, зодягнений у солдатський одяг, Сашко допомагав на кухні.

За день чи два проходив мимо комбриг Котовський у супроводі штаб-сурмача, високого й стрункого юнака-молдаванина. Знаючи кожного бійця в обличчя, Котовський спитав повара:

— Хто цей, ваш помічник? Звідки він?

Розповіли. Доля юного Сашка засмутила Котовського. Він сам змалечку зазнав багато лиха.

— Як тобі у нас ведеться? Чи подобається між бійцями? — запитав.

— Немов у рідної неньки живу!

— Це й добре,— задумливо мовив Коговський.— Незабаром бригада знову буде в боях, а тобі таке життя починати ранувато.

60 СУРМАЧ КОТОВСЬКОГО

Лютувала зима 1920 року. Після переможного бою за Одесу відважні котовці стояли на короткому відпочинку в Тирасполі. До веселого гурту несміливо підійшов підліток. Він великими сумними очима дивився на танцюристів.

— А ти, козаче, вмієш танцювати? — запитав один з котовців.

— Вмію, та не хочу,— стиха відгукнувся хлопчина.

— То чому ж? — допитувались бійці.— Музика, може, не до вподоби!

— Я зранку нічого не їв...

Всі знітилися. Тільки Сергій Воронявський, який і сам був нещодавно у такому становищі, підбадьорюючи, сказав:

— Не журись, друже, кажуть — хоч їсти нічого, так жити весело! Давай удвох ушкваримо, хто кого перетанцює. А там і пообідаєш у нас на кухні...

Може, не раз доводилось хлопчині саме так заробляти шмат хліба чи копійчину. Натовп глядачів зростав. В гурті з піднесенням плескали в долоні в такт музики. Нарешті Сергій втомився.

— А ти, братику, молодець, хвалю за спритність! Ну та годі вже, спинись!

Узявши за руку партнера, Сергій запитав:

— Як звати тебе? Побратимствувати будемо.

— Сашко Лавренюк. Жити мені ніде...

— Ходімо до нашої полкової кухні. Після такої зарядки апетит вовчий.

— Я теж піду з вами,— став проситися Сашко,— залиште мене в полку, розвідником буду. Скрізь проберусь, а завдання виконаю!

— О, та ти, бачу, з небоязких. Спробуємо навчити тебе мистецтва сурмача.

Тут же, взявши у сурмача срібну трубу, Котовський пояснив:

— Розумієш, хлопче, цей інструмент — велика сила в бригаді. Бо для бійців бригади сурмач — голос командира. Заграє труба — люди встають після сну; на сідлання коней — окремий сигнал. А коли заграє до атаки, то рубатимуться, поки не почують відбій. Така це сила... Грав я колись у шкільному оркестрі в твоєму віці. Люблю музику. — І неголосно програв кілька акордів на підйом, сідлання, атаку.

Мов заворожений, слухав Сашко розповідь командира бригади, який одразу й наказав:

— Передайте начальникові штабу, щоб зарахував юного вихованця бригади Олександра Лавренюка на посаду помічника штаб-сурмача.

Вранці другого дня Сашкові видали у штабі коротеньку, оздоблену сріблом шаблю та блискучу трубу. Знайшли й новенький карабін, але до повного вивчення стрілецької справи звеліли тримати зброю в чергового по штабу.

У юного вихованця бригади почалось нове життя. Сашка прикомандирували сурмачем-сигналістом до начальника польового штабу Миколи Ми-

колайовича Полєтаєва. Так несподівано зав'язалася дружба досвідченого воїна з завзятим і відчайдушним хлопчаком. Обидва мали баских коней, а подаровану шаблю сурмач не знімав ні вдень ні вночі. Свого буланого дончака Сашко став називати Вітерець. Прудким вітром мчав, одержавши якесь завдання, і здавалося, що хлопчина не знає втоми.

Весною 1920 року окрема кавалерійська бригада Котовського рушила проти білополяків на Західний фронт.

Незабаром відбувся жорстокий бій поблизу Комарівців, що на захід від станції Жмеринка. Сили були нерівні, радянські війська тимчасово відступили. На захопленій ворогом території лишилося багато поранених. Щоб врятувати бойових побратимів, комбриг наказав начальнику польового штабу М. М. Полєтаєву точніше встановити місця розташування сил противника.

— Дозвольте мені піти в розвідку. Запевняю, що завдання виконаю точно й вчасно! — звернувся до комбрига Сашко.

Хоча й не хотілось Котовському посилати на ризиковану справу юного сурмача, та, вислухавши міркування штабних, погодився.

Коли в сутінках став накрапати дощик, розвідники дісталися до призначеного місця. Сашко непомітно пробрався до залізничного переїзду, де побачив старенького сторожа.

— Дайте, дядечку шмат хліба,— звернувся до залізничника.— Зранку й росинки не мав у роті.

— Чого ж ти, шибенику, забрів сюди? Стріляють тутечки,— війна!

Сашко крізь плач відповів:

— Сказали мені люди в Жмеринці, що мати моя

десь влаштувалася у Вовковинцях, а ми, біженці, з Бессарабії. Втекли від румунів.

— Як дійти до Вовковинців скажу тобі,— подаючи окрайчик чорного сухаря, прохрипів сторож.— Та краще б пересидів ти у мене до ранку.

— Дякую, дядечку,— вклонився Сашко,— та я піду, може, пощастить.

— Коли вже так вирішив, то обходь, сину, станцію, бо там повно жовнірів польських.

І Сашко почвалав, ледве випростуючи старенькі шкарбани з розкислого, глейкуватого грунту. На околиці Вовковинців хлопчик помітив ворожу батарею. Непомітно підійшов, а навколо — жодного вартового. Підповз до крайньої гармати, тихенько вийняв замок і непомітно поспішив до місця схованки кінних розвідників.

— Ти живий, хлопчику? Забрьохався, що й нитки сухої немає.

А тут з'явився і начальник штабу Полєтаєв.

— Бери свою сурму,— сказав юнакові,— і дуй на всі заставки тривогу!

Заклична мелодія сколихнула ранкову тишу, котовці вже були на конях.

— Орли, за мною! — голосно вигукнув Котовський, і його замашна шабля блискавкою засяяла вгорі. Полєтаєв ледве стримував Сашка від спроби помчати за бійцями в атаку.

— Вгамуйся, юначе! — говорив він.— Там і без тебе впораються: знешкоджена тобою гармата ворога не стрілятиме, це подвиг й велика допомога нашим.

— Не тримайте мене,— зобідився Сашко,— я не боягуз!

— Я знаю, що ти хоробрий боєць, але Григорій Іванович наказав тобі відпочити. Ти своє на сьогодні вже зробив. Ходімо до штабної кімнати, переодягнешся там, бо на тобі одяг мокрий, хоч викручуй...

Коли Котовський після переможного бою зайшов до штабної кімнати, на нього вже чекали Полєтаєв і Сашко.

— То розповідайте докладніше, Миколо Миколайовичу, що він накоїв вночі,— всміхаючись, мовив Котовський.

— Сашко, певно, в сорочці народився. Не лише розвідав розташування ворога, але й одну гармату знешкодив. Ось його трофей,— і подав замок гармати.— А наслідки розвідки вам краще відомі. Розвідку проведено майстерно.

— Результат чудовий,— схвильовано мовив Котовський, підняв міцними руками Сашка вгору і поцілував, як дитину.— За такий подвиг нагородити розвідника Олександра Лавренюка трофейним револьвером і зарахувати сурмачем другого полку. Візьміть його, товаришу Макаренко, до себе в науку, пильнуйте за ним, бо на війні не кожного разу буває щасливий результат. А хлопчині ще треба жити й розповісти людям про легендарні діла славетних червоних героїв.

Так сурмач Сашко Лавренюк став сином другого полку.

П. ГАВРЮК.

Малюнки Є. КОТЛЯРА.

Микола ЯНОВСЬКИЙ

Оповідання

Срібляста ялинка

Малюнки І. ЗАНУДИ.

У затишній кімнаті мерехтіла різнокольоровими лампочками-світлячками ялинка. Її гілки вгиналися під снігом-ватою, цвіли живим сріблом «дощику». Прикраси, здавалося, бриніли музикою, співали урочисту пісню зимової веселки.

Мати вбрала ялинку. І коли Олесь з Антосем повернулися зі школи, застали вдома несподівану переміну. Речі, котрі заважали, були пересунуті, винесені в сусідні кімнати.

Хлопчики почали готуватись до завтрашнього святкового ранку в школі: хотіли здивувати однолітків, учителів, батьків, гостей своїми новорічними костюмами. Чекали на батька і на обіцяні карнавальні маски. Він ось-ось мав повернутися з відрядження із столиці, куди повіз затверджувати проекти будівництва.

Раптом двері прочинились і на порозі виріс батько. Одразу почав роздавати гостинці. Молодшому Олесю цукерки і маску сірого побігайчика, старшому Антосеві — дві книжечки з малюнками і... маску їжака.

— Я не хочу бути зайчиком! — запротестував Олесь. — Хочу — ведмедиком.

— На, бери мого їжачка,— запропонував Антось.— Я переберуся на зайця. В нього так смішно зуби намальовані. Не реви, я стану зайцем.

— Не хочу... Їжак також — боягуз,— не вгамовувався малий.

Тоді незадоволено звів брови батько:

— У мене є ще... вовк. Інших масок у магазині не було. З вас досить цього, що привіз.

— Я хотів ведмедика,— повторив, хлипаючи Олесь.

— Плаксій нічого не дістане від мене.— Батько сховав усі покупки знову в портфель і зупинився посеред кімнати замислений. Пропливли далекі-далекі дні свого дитинства.

Олексу, як сьогодні його синів, вабило наближення Нового року, з колядками та щедрівками. Він довгі дні очікував свята, готувався до нього. Уявив себе серед однокласників першого повоєнного року. Серед таких, як і сам маленьких та несміливих. Він заздрив переросткам. Високі й дужі, вони скрізь верховодили. Особливо тоді, коли їм доручали такі завдання, яких не довіряли молодшим. Так сталося і перед тим Новим роком, що запам'ятався Олексі. Директор школи Марія Мартинівна послала у ліс по ялинку старшокласників. Їм довірили знайти, зрубати і принести ялинку.

І от ялинка в школі. Та прикрас ніде було купити. Якби й знайшлося щось фабричне, за які кошти візьмеш? Тому директорка оголосила по всіх класах, аби діти приносили з дому, хто що має — кольоровий папір, шишки, стебла соломи, яблука, горіхи, старі ляльки, різні іграшки... Знайшлась робота для найменших. Діти, а з ними й Олекса, з захопленням склеювали паперові ланцюжки... Хто вмів малювати, малював, хто вирізував з твердого паперу рибок, птахів, літаків...

Того року, коли Олекса збирався на свою першу в житті шкільну ялинку, він пробудився надто рано. Снував по хаті, аж поки мама не помітила, що йому кортить бігти.

«Іди, іди вже».

Нікого з однокласників ще не було видно. За ніч насипало повно снігу. Олекса провалювався по коліна в білі насипи. Доки додріботів у долину до школи, ноги по коліна побіліли, бо сніг попримерзав і тримався, ніби з нього були зіткані штани.

Під школою опинився першим. Та зразу ж показався малий Візнюк. Він почав суперечку, що, мовляв, прибіг раніше Олекси. Візнюк також не міг всидіти вдома. Сидів з Германюком за однією партою, і вони робили та й думали майже однаково. Ділилися, чим могли. Найчастіше — яблуками. Подібні мали нахили й зацікавлення.

Двері школи ще ніхто не відчиняв.

Їм спало на думку поглянути на ялинку через вікно, аби лиш — першими. Та ніяк не могли дотягнутись до шибки, бо драбини не знайшли. Тоді почали носити під вікно сніг і накидали досить ви-

соку купку. В такий спосіб піднялися до вікна, та воно геть замерзло. Ледве виднілося в шпарку щось невиразне сиве, як снігова копиця.

Відступили од своєї затії. Разом з іншими почали бігати подвір'ям, кидатися снігом, галасувати. Аж ось нарешті відчинено двері школи. Галас у дверях, а далі — великий клас. Усі порозсідалися за парти попід стінами. Посередині класу підносилось диво. Ялинка притягувала до себе погляди чепурністю, спокійною пишністю. Германюк не ждав такої врочистої краси. Вата на зеленій хвої, «павуки» з соломи, срібні горіхи, справжні шишки, намальовані метелики, кумедні саморобні ляльки — того Олекса ніколи не бачив.

Марія Мартинівна вітала усіх... Учні танцювали довкола своєї красуні-ялинки. Далі Олекса продекламував вірш. Леся Яківна — вчителька перших класів (Германюкова вчителька) після того, як він скінчив декламацію, шепнула: «Хочеш подарунок? Будеш мати...»

Потім почалися ігри. «П'ятірки» наступали на «двійки». І вигнали їх у коридор. Але «двійкам» стало холодно, і вони... вдерлися до класу — аж вікна здригалися од реготу.

Показався несподівано Дід Мороз з торбою. Він обійшов навкруг ялинки, пожартував, погладжуючи довгу бороду з льняного клоччя, і почав прощатися, сказав, що має далеку дорогу, де на нього чекають інші діти. Учні приглушено зашуміли, бо чекали від Діда подарунків. Гадали, що він покличе хоча б відмінників до себе і втішить цим усіх. Тоді встала Леся Яківна і заспокоїла невдоволених: настане час і кожна дитина не буде обійдена подарунком. А поки що нехай старші учні повідчеплюють з гілок ялинки все її вбрання і роздадуть молодшим. Найперше маленьким і тим, хто чемний і гарно вчиться.

Олекса аж підскочив з радості. Йому також щось належить за декламацію. Та до ялинки сипнуло стільки перероствків, і вони напали на неї так завзято, що деревце захиталося, мало не звалилося. Германюк намагався пробитися до іграшок, та не зміг. А на гілках лишалося все менше метеликів, яблук, розмальованих хаток, горіхів, ланцюжків... Пробував когось попросити, сіпав за рукав, але від нього відмахувались, як від комарика. І Олекса, мало не плачучи, відійшов до вікна.

На посмутнілій ялинці майже нічого не залишалося. Тільки під самим вершечком світилася променистим блиском кругла кулька. Германюк завмер. Він радий був би злетіти, щоб вхопити собі сріблясту кульку. Але стояв, як укопаний. Його побачила Леся Яківна. Взяла крісло, стала на нього і легко зловила в руку прикрасу. То була справжня фабрична іграшка, ще довоєнна, що збереглась невідомо у кого і як. Олекса стулив у долонях подарунок, схвильований і щасливий.

Сьогодні Олекса Германюк все ще сидів, воскресле видиво не пропадало, не щезало з пам'яті. А він гадав, що пережите назавжди загубилося у вирі років і ніколи про себе не нагадає.

Вирвавшись з щемкого полону, якось по-іншому подивився на своїх синів. Обидва вони принишкли, насторожились і вичікувально спостерігали за ним, немов знали, що батькові не можна заважати. Тоді Германюк-старший знову розкрив портфель і почав виймати покупки за покупкою.

— На, тримай,— подав Олесю маску вовка...

Малий несміливо підходив до батька, намагаючись зазирнути в сумку. Цікавило, що там ще є. І побачив кілька великих різнокольорових куль — малинових, ясно-зелених, сріблястих з густо-червоними та голубими смужками і одну найбільшу, що мінилася яскравими барвами, як веселка.

— Тату,— підскочив хлопчик,— дай мені цю кулю. Хай вона буде моєю.

— Бери. Та тримай міцніше, щоб не розбилася.

Йому раптом заввижалася далека срібляста куля, яку так непереборно хотів досягнути, наче найвище щастя... Хай радіє малий, хай запам'ятає. Його тішила пишно вбрана ялинка у кімнаті. Тішило те, що хлопчаки мають стільки радості перед Новим роком.

—⊙—

ЧОРНОМОРСЬКА ТВЕРДИНЯ

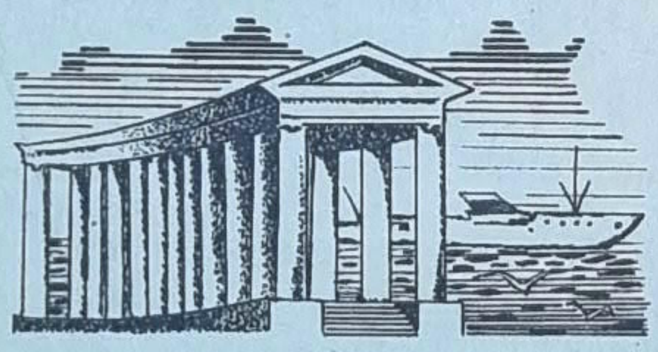

Серед прославлених героїчних міст землі нашої почесне місце належить гордій, сонячній і завжди молодій Одесі, непохитній чорноморській твердині. З усіх боків об її високі береги б'ють та б'ють розтривожені хвилі. А як тільки з широких степів напливають сутінки, спалахує бентежним світлом далекосяжний маяк, і сніп вогню наче кличе до себе натомлені кораблі, не даючи їм заблудитися в морі.

З давніх-давен на цьому березі селилися люди. Щедрі, зігріті теплом, землі, родили багаті врожаї. Вабили простелені вдалеч безмежні морські простори. Тому довколишні краї і не мали спокою від завойовників, що накочувалися татаро-монгольськими і турецькими ордами, литовськими і польськими загарбниками. Жорстокою і непримиренною була боротьба з ворогами.

Народження міста пов'язане з легендарними перемогами Суворова в російсько-турецькій війні. Одного серпневого дня на схилі вісімнадцятого століття на місці колишнього фортечного поселення були зведені перші одеські споруди. Суворовські солдати насамперед подбали про закладання порту, вибрали зручні оборонні позиції, використавши широку й глибоку затоку, що підступала до берегів, не замерзала взимку.

Розташоване на перехрестях доріг, місто швидко росло, розбудовувалося, ставало південним, «вікном» російської держави в Європу. Звідси відпливали каравани кораблів, навантажені хлібом, сюди поспішали спритні торговці з різних кінців світу.

Пам'ятною в історії Одеси була її оборона під час Кримської війни в середині минулого століття. Захисники міста мужньо зустріли несподівану навалу англо-французької армади кораблів. Воїни малочисельного гарнізону разом з народними ополченцями не похитнулися під градом снарядів, відповіли нищівним вогнем на ворожий ультиматум. Особливо героїчно билася шоста батарея. Загарбникам не вдалося висадити десант, і вони змушені були поспішно відступити.

Багатий, щедрий і яскравий літопис революційної слави цього південного міста. Заводи і фабрики, каменоломні і бруківки, площі і сквери пам'ятають полум'яних борців за народну справу. Тут знайшли своїх однодумців декабристи, залишили помітний слід у визвольному русі народники Желябсв і Фігнер, сміливо виступали проти царизму робітники-революціонери Обнорський і Халтурін. Все густіше у пролетарських гуртках засівалися зерна марксистської думки й одразу ж визрівали щедрим урожаєм: мітингами, страйками, демонстраціями, спільними виступами моряків і робітників проти самодержавства, проти гніту й експлуатації. На початку віку тут виникла більшовицька організація, яка через кілька років обрала своїм делегатом на Третій з'їзд партії Володимира Ілліча Леніна.

Бурхливі події розгорнулися в Одесі влітку 1905 року, коли керовані більшовиками робітники спорудили барикади, вступили в поєдинок з озброєними козаками і поліцейськими. Криваві сутички тривали кілька днів, згодом до порту підійшов повсталий броненосець «Потьомкін» з червоним прапором на щоглі. Радісно зустрічали його одеські пролетарі, провели з екіпажем спільні мітинги, демонстрації, разом ховали вбитого матроса-потьомкінця Вакуленчука. Повстання захлинулося в крові робітників. І хоч воно зазнало поразки, та було високо оцінене вождем пролетарської революції.

За важких умов реакції більшовики готували пролетарські маси до вирішальних боїв. Лютнева і Жовтнева революції в Петрограді сколихнули й робітників Одеси. У запеклій боротьбі завойовували маси більшовики-ленінці. Вони створили військово-революційний комітет, який незабаром став штабом січневого збройного повстання. Контрреволюціонери відступили. У місті було проголошено Радянську владу. Та до повної перемоги ще пролягала важка і кривава дорога через фронти громадянської війни, через жорстокі бої з гайдамаками і денікінцями, австро-німецькими, англійськими та французькими інтервентами. Нев'янучу славу по собі залишили в Одесі безстрашні борці за ленінську справу Котовський, Гамарник, Смирнов-Ласточкін, Олеко Дундич, Жанна Лябурб...

Найяскравіший бойовий подвиг здійснено Одесою в роки Великої Вітчизняної війни. З перших же днів фашистського нападу вона стала прифронтовим містом. Воїни округу майже місяць утримували державний кордон по Дунаю і Пруту, завдаючи відчутних ударів ворогові. Та гітлерівцям все-таки вдалося форсувати водні рубежі, зав'язалися жорстокі бої на дальніх підступах до міста. Фашистське командування у своїх авантюрних планах «блискавичної війни» не останнє місце відводило військово-морським базам Чорноморського флоту, маючи на меті швидко захопити їх.

Грудьми зустріла ворога Одеса. Шість оборонних смуг зуміли спорудити воїни разом з жителями міста. Блоковані з суші, мужні чорноморці перепинили дорогу двадцяти ворожим дивізіям і бригадам, що рвалися до морських просторів. Фашистський штурм не вщухав ні на день. Озвірілий наступ гітлерівців стримувала Окрема Приморська армія, Чорноморський Флот, безстрашна Одеська дивізія народного ополчення. Зв'язок з Великою землею підтримувався тільки морським шляхом. Під безперервним вогнем доводилося відправляти в тил мирних жителів, дітей, евакуйовувати поранених, промислові підприємства, постачати боєприпасами, медикаментами захисників міста. Майже тисячу рейсів було здійснено між Одесою і радянськими тиловими портами.

Героїзм, безприкладна мужність були масовими в умовах оборони. Не злічити подвигів радянських воїнів і мирних жителів, робітників. Жах на фашистів наводив полк морської піхоти під командуванням Осипова. Звитяжно билися в небі з переважаючими силами гітлерівців льотчики 69-го винищувального авіаполку, багатьом з яких за ці бої було присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу. Тут виявили свій бойовий характер, прагнення захищати до останнього рідну землю дівчата-комсомолки. П'ятсот ворогів знищила кулеметниця Ніна Онілова, майже двісті фашистів не піднялися більше в атаку: їх зупинили снайперські постріли Людмили Павличенко. Тридцять тисяч народних ополченців зустрічали знахабнілих загарбників у траншеях, окопах. Усі ворожі атаки на місто були успішно відбиті. Двісті тисяч фашистських вояк не дорахувалися в своїх рядах гітлерівські верховоди. Надовго, аж до середини жовтня першого року війни, було сковано просування їхніх армад на південному напрямку. Це значною мірою допомогло іншим фронтам, сприяло перегрупуванню наших сил, підготовці рішучої відсічі агресорові.

Організовано і без втрат за спеціальним наказом командування війська, що обороняли Одесу, непомітно для ворога були перекинуті на виконання нового важливого завдання по обороні Кримського півострова. Та боротьба з окупантами в місті не припинялася ні на один день. Підпільники і партизани, очолювані комуністами, здійснювали диверсії, знищували ворожих солдатів, псували комунікації, проводили велику політичну роботу серед населення, рятували від відправлення в рабство тисячі радянських громадян. Базами народних месників стали катакомби на окраїнах міста, в сусідніх селах. Особливо героїчно боровся із загарбниками загін із Нерубаївських підземель, очолюваний чекістом Молодцовим-Бадаєвим. Прославився в ньому юний розвідник Яша Гордієнко.

Весняної пори сорок четвертого року Одеса радісно зустрічала своїх визволителів. Знову забуяло життя біля сонячного моря, стоголосо задзвеніло місто дитячими щасливими голосами. На прапорі Одеси засяяло високе ймення міста-героя. Як вічна пам'ять тим, хто віддав життя за її мирне небо. Як символ безсмертного подвигу її захисників і визволителів, її славних трудівників.

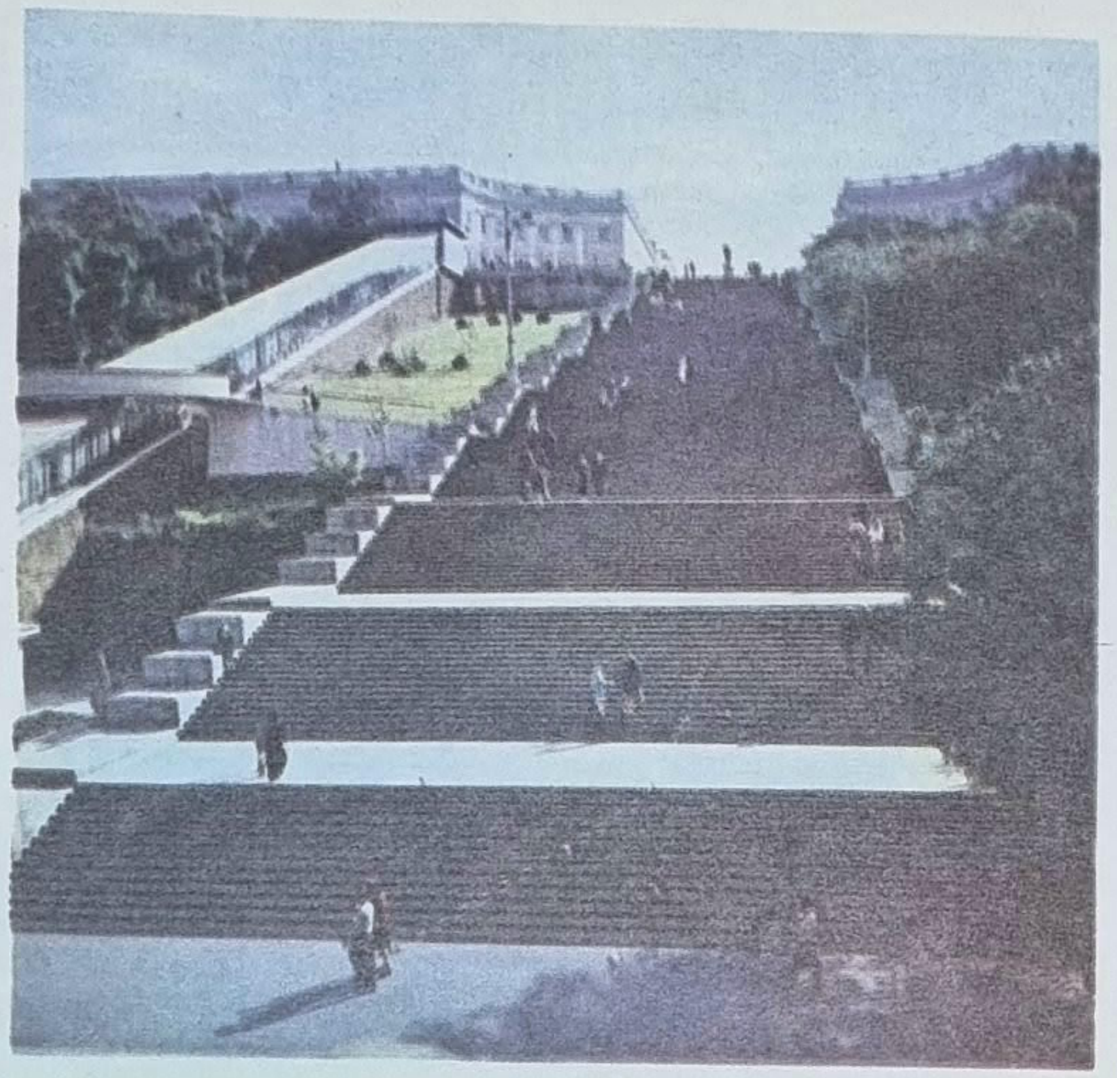

Потьомкінські сходи.

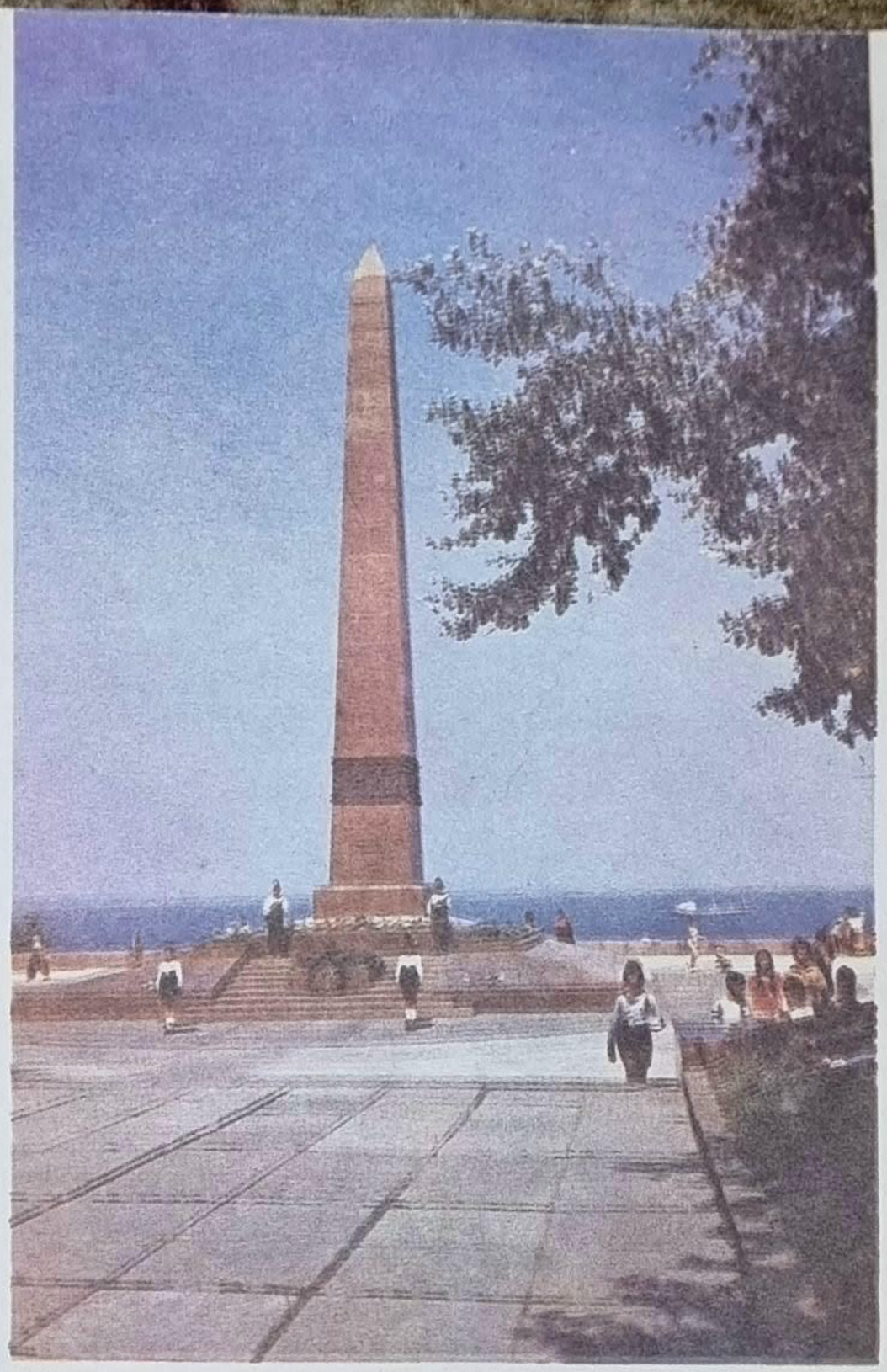

Почесна піонерська варта біля пам'ятника Невідомому матросові.

СВЯЩЕННІ МІСЦЯ РІДНОЇ ВІТЧИЗНИ

У республіканському піонерському таборі ЦК ЛКСМУ «Молода гвардія».

Фото Р. ЯКИМЕНКА.

БАРВИСТИЙ СВІТ МИКОЛИ КОМПАНІЦЯ

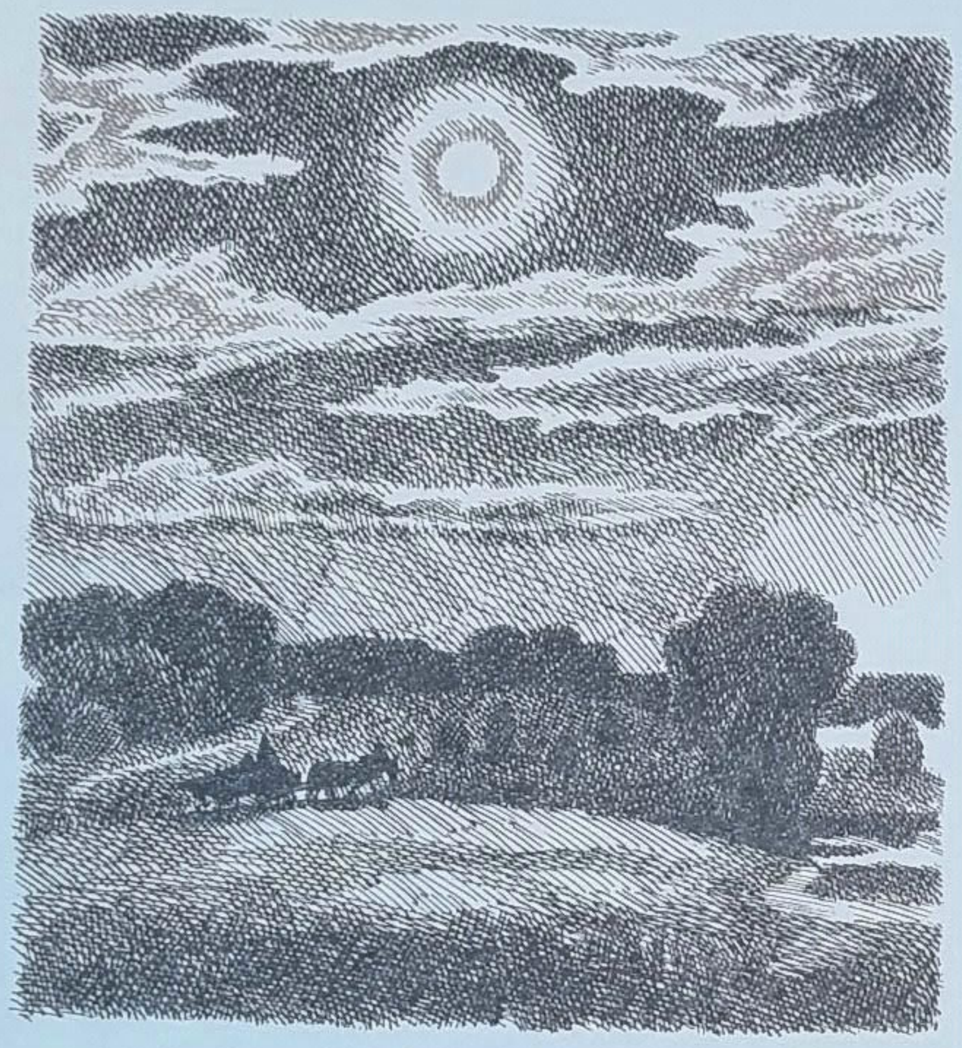

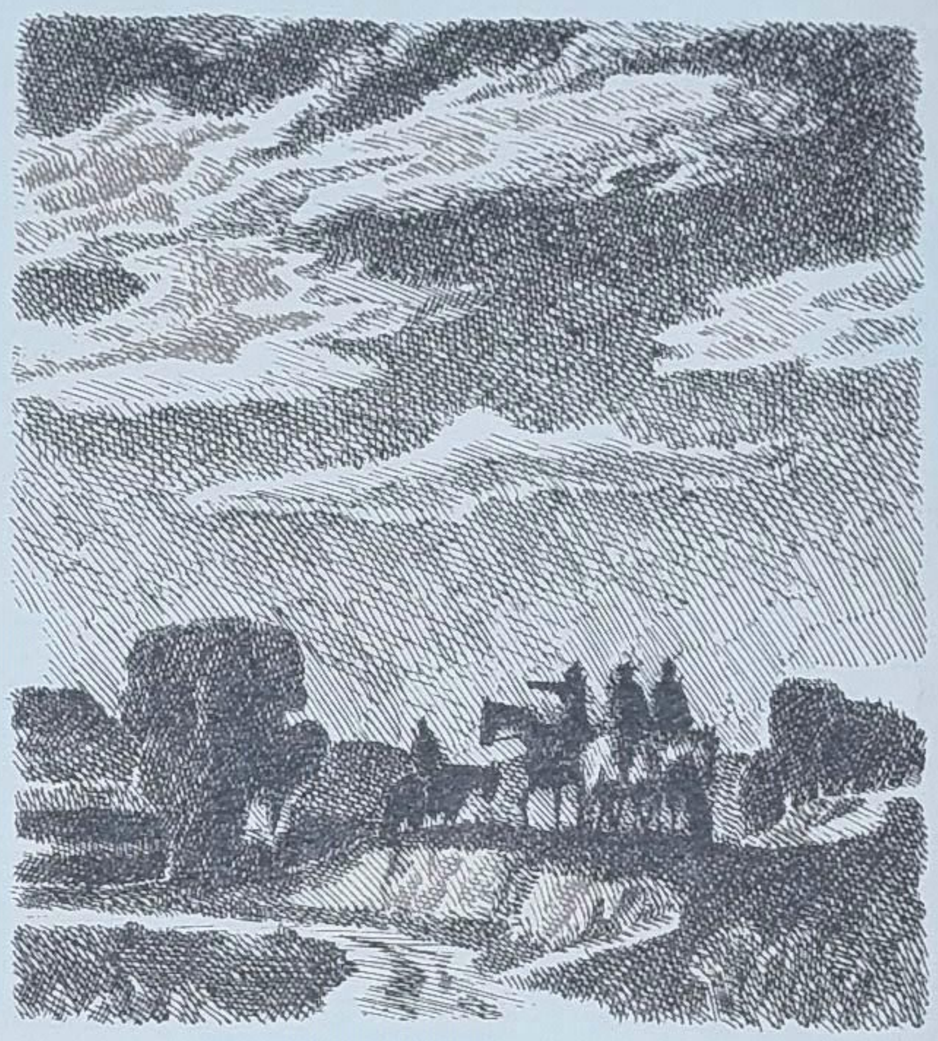

Ілюстрації до книги лауреата Ленінської та Державної премій Героя Соціалістичної Праці МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА «ГУСИ-ЛЕБЕДІ ЛЕТЯТЬ».

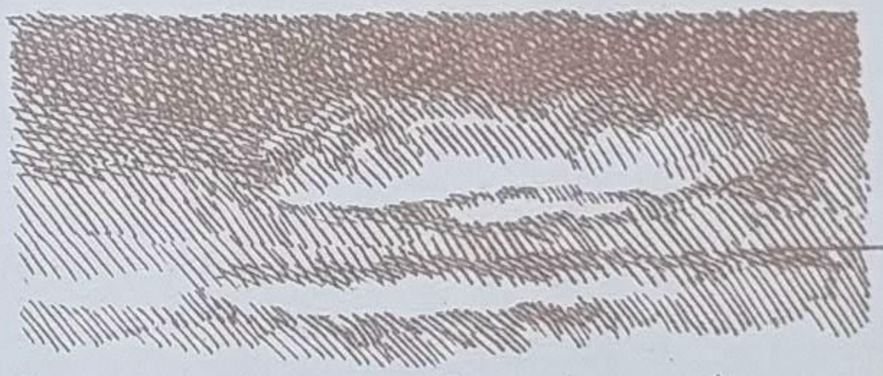

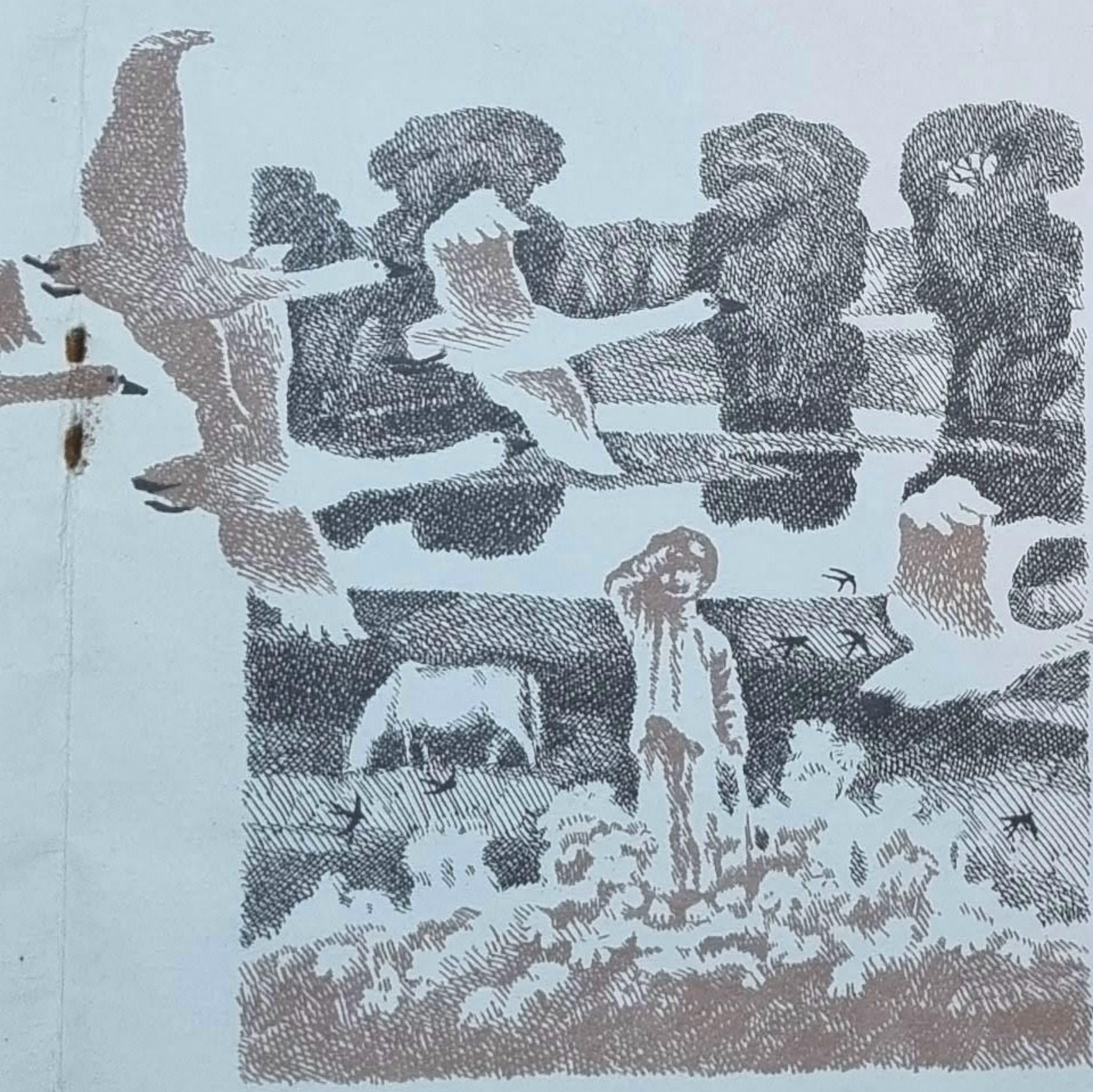

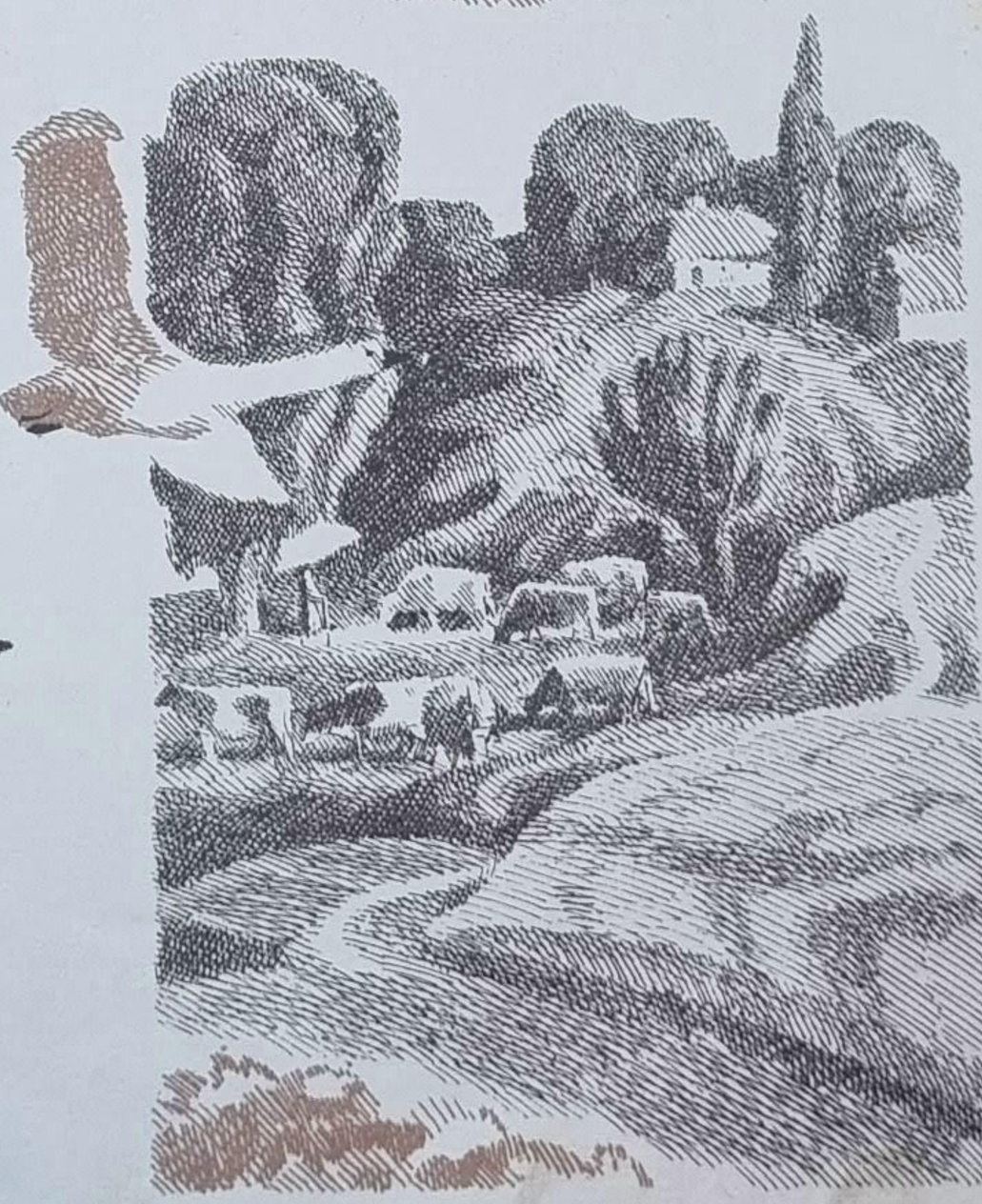

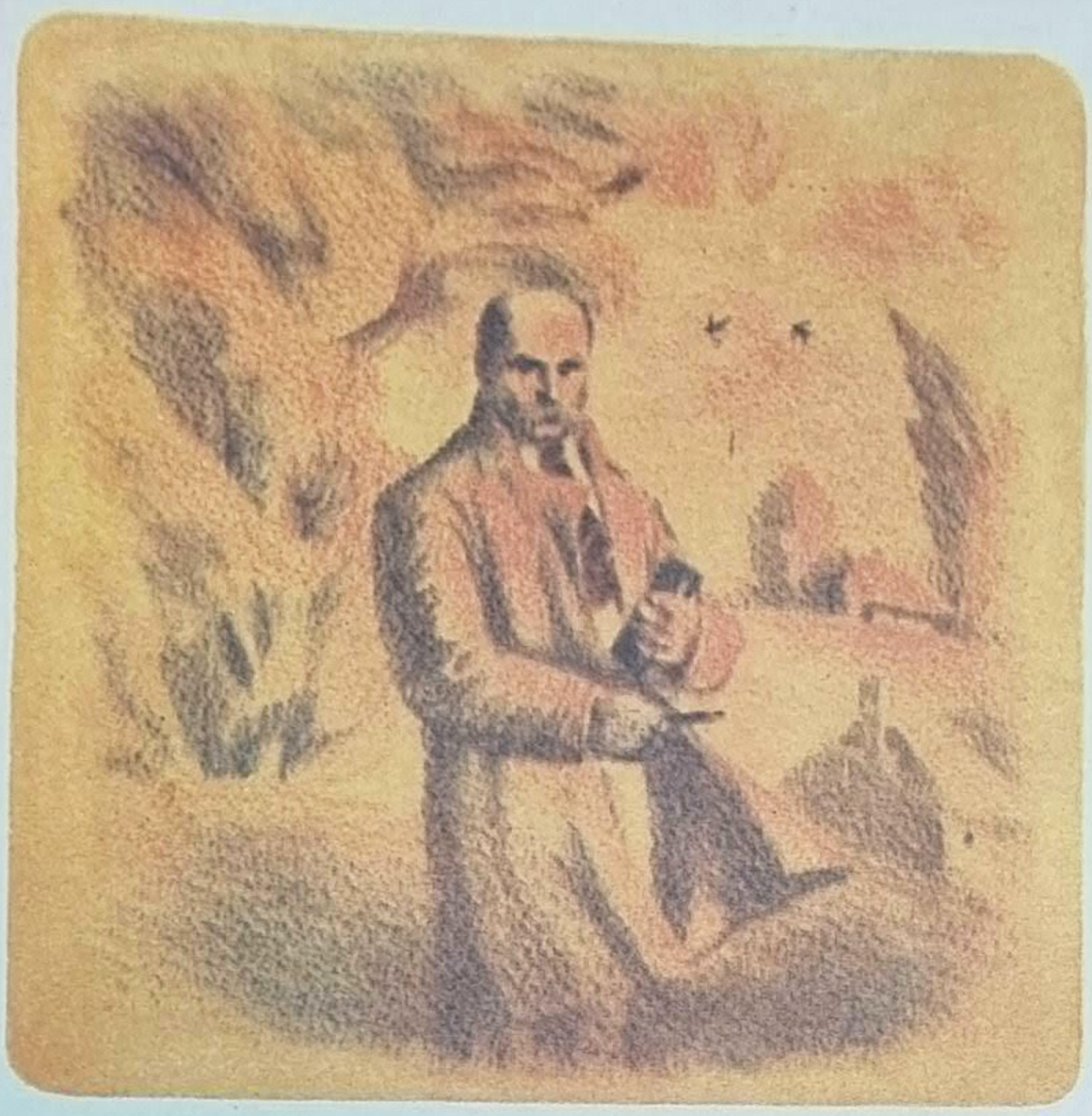

З ілюстрацій до творів
Т. Г. ШЕВЧЕНКА.

Його біографія схожа на життя тих однолітків, чиє дитинство обпалене грозами Великої Вітчизняної війни. Все, що бачимо в малюнках, етюдах, ескізах Миколи Компанця, безпосередньо пов'язане з першими дитячими враженнями, з життям повоєнного села. Виграють веселкові барви в акварелях та ілюстраціях до книжкових видань.

Дитячі роки майбутнього художника минали в селі Рудня на Київщині. Придніпровські луки, зеленошумні бори, оксамитове небо з піснею жайворонка — природні супутники тієї дорогоцінної пори, коли все сприймається вперше. Схвильоване серце і допитливий розум формують гаряче, неспокійне світобачення.

Там, у Рудні, Микола чекав листів-трикутників від батька і двох старших братів. На фронтах нещадної війни вони бились з ворогом, захищаючи рідну землю, радянську Вітчизну. Радість очікування довгожданої звістки яскраво і трепетно передано в його естампі «Фронтові листи». З тих літ залишилися в пам'яті чорні згарища, поруйновані, розбомблені будівлі, порубані, понівечені сади. Фашистська навала кованим чоботом і гусеницями танків пройшла по рідній землі, залишаючи гнітючий слід у вразливих душах дітей. Звідси, напевне, жагучий потяг до краси, до квітки, до жовтогарячого соняшника, що спочатку зацвіте в учнівських зошитах, а пізніше приведе юнака до Київської художньої школи імені Т. Г. Шевченка. Труднощі не обминали його на життєвій дорозі. Та перемагав селянський норов, прагнення вчитися, відкривати світ, бачити його в барвах, у цвіті.

Успішно закінчивши школу, М. Компанець вступає до Київського художнього інституту. Будучи студентом, пробує ілюструвати окремі поезії Шевченка, Франка, Лесі Українки. Спочатку робив це потайки, для себе. Та все більше його захоплює книга. Молодий художник любить і тонко відчуває слово. І сам пробував віршувати, а потім передавав зміст кольорами — зримим художнім образом. Тому в його поетичних спробах ми також бачимо малюнки з натури:

Зачепилось сонце за дерева,
промайнула днина ще одна.
Моя доля, мов дитя, недремна
всім деревам змалечку рідня.

Малюнок і слово стали для молодого художника двоєдиним джерелом, з якого бере початок його творчість. В українській графіці на той час вже заявили про себе талановиті митці: Г. Якутович, В. Куткін, І. Селіванов, О. Данченко, А. Базилевич, С. Адамович, Н. Лопухова. В інституті М. Компанець опановує майстерністю графічного малюнка та композиції. Особливо завдячує майстрам книжкової графіки Г. Якутовичу, Г. Гавриленку, В. Касіяну. Його дипломна робота — ілюстрації до п'єси М. Старицького «За двома зайцями» здобула найвищу оцінку. Художник глибоко відчув людські характери, живий народний гумор, тодішній побут, що так досконало знали класики.

Микола Компанець по закінченні інституту працює художником у журналах «Барвінок» та «Піонерія». Десятки його ілюстрацій до поезій, оповідань, повістей привертали увагу не лише юних читачів цих видань, але й батьків, педагогів та вихователів. Художник завжди прагне розширити дитячу уяву. Для кожного малюнка добирає відповідні — веселі чи тривожні, згущені барви. Це особливе вміння митця змусити свого юного читача, а відтак і глядача, замислитись над ілюстрацією. Зупинити погляд на художній площині, на кольоровій гамі, викликати естетичну насолоду.

М. Компанець працює в багатьох жанрах. Та все ж книга — його постійна любов.

Художник-ілюстратор мав попередників. Скажімо, «Забобон» Л. Мартовича ілюстрував А. Базилевич, твори Т. Шевченка — М. Дерегус, І. Їжакевич, В. Касіян — видатні майстри-графіки. Проте у М. Компанця ми бачимо своє прочитання того чи іншого твору. Його зображувальні засоби прості, кожна деталь вимальована чітко, об'ємно. Характери завжди мають внутрішню розважливість чи напругу. В художника все підпорядковано саме змалюванню людських характерів. Тому і вражають вони своєю простотою і природністю. В композиції його кращих робіт завжди відчутна динаміка. Тема його кольорів стримана, напружена внутрішньо.

Перед мною книги, оформлені М. Компанцем. Збірка «Веселі оповідання», де вміщені твори І. Нечуя-Левицького, О. Стороженка, Г. Квітки-Основ'яненка, «Наталка-Полтавка» І. Котляревського, книги поезій Т. Г. Шевченка «Зацвіла калина», «Тече вода з-під явора», «Казки» братів Грімм, твори П. Воронька, Є. Гуцала. Всі вони різні за характером, за багатством кольорів, та в кожній із них ви помітите своєрідність образотворчої мови. Відчуєте художній заспів книги і її мистецьке завершення.

Характер для художника — значна, вагома тема життя. Як і в кольорі, в змалюванні характерів найповніше розкривається самобутність творчої манери. До цього настійно прагне М. Компанець, обираючи складні, значущі теми. І допитливі погляди дітей знаходять в його характерах і краєвидах не помічені раніше настрої і кольори.

Особливо близький М. Компанець до природи. Дивитися, спілкуватися, жити природою — то постійний стан митця. В ній художник бачить і кольоровий лад, і стрімке поривання весни, веселого розмаю літа чи тихої засмути осені. Такий настрій його душі: художникові щастить бачити красу в кожному найменшому явищі. В сході чи заході сонця, в летючих на обрії хмарах, в зародженні весняного листя, в осінній прив'ялості звичайної трави.

Кожним малюнком М. Компанець ніби прагне відчинити двері із світу природи у світ людський і людяний. І тоді ромашкове сонечко білим пелюстковим віночком торкається людської руки. Художник сприймає квітку, як свою дитину, відчуваючи її живий, духмяний цвіт. Його вабить ліс, поле, вода, його руки лоскоче перший пророст весни. Все це його рідна земля, Батьківщина, де живуть роботящі, добрі люди.

Малюнок, як і музика, вміщує в собі настрій. Такі ілюстрації М. Компанця до творів Т. Г. Шевченка. Тут що не пейзаж — то художній образ. І не просто спостережливі картини природи, а насичені сонцем чи багрянцем вечірнього місяця живі краєвиди. І кожний Шевченків рядок ще яскравіше заграв напругою кольорів. Художник прагнув доповнити поетичний зміст динамікою, тривожністю чи лагідністю фарб. І здебільшого це йому вдалося. Кольори в його малюнках активні, співзвучні слову. Дерева, хмари, місяць і зорі ніби в русі, живуть своїм природним неспокійним життям. Тому з ними хочеться розмовляти, як це буває в дитинстві. Довше вдивлятися в кожний малюнок, пізнавати щось таємниче і, разом з тим, знайоме, чого не помітив раніше. Це свідчення того, що природа в малюнках М. Компанця живе емоціями людини. Художник володіє вмінням передати її дихання. Зрозуміло, в цьому передовсім відчутний глибокий вплив творчості Шевченка. Геніальна простота його поезії не залишає байдужими ні читача, ні ілюстратора.

В Москві, у видавництві «Детская литература», вийшла чудова книга «Де ти, барвінку, ріс, виростав» — збірка української народної і класичної поезії. В ній художник М. Компанець виявив себе добрим знавцем фольклору і і побуту народного. Разом з перекладачем і упорядником Р. Заславським зумів досягти гармонійної цілісності книги. В ній найменший контурний рисунок пером ніби доповнює народну колискову пісню, трудову приспівку, скоромовку чи загадку. А кожний розділ поетів-класиків відкривається сторінковим портретом-малюнком. І діти всієї нашої Вітчизни зможуть не лише прочитати цю незвичайну книгу, а охоче будуть вдивлятися в образи Т. Шевченка і Лесі Українки, Я. Щоголева і Л. Глібова, С. Руданського і Ю. Федьковича, П. Грабовського і М. Коцюбинського.

Названа книга ніби стверджує слова самого художника: «Мені близькі жанровий сюжет, народний гумор, сільський побут, пейзажі рідної природи. Як ілюстраторові мені дорогі твори класиків української літератури».

Творчість художника навчає нас не лише споглядати, але й бачити, не лише чути, але й відчувати. В його малюнках завжди проміниться сонце. Щоб митець не малював, навіть з темнавих сутінків ночі у нього грає промінь. Якось непомітно, дивно світиться озорення. Кажуть, щасливий художник, який замішує барви сонцем.

Микола СИНГАЇВСЬКИЙ.

КОВЗАНКА

Оповідання

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Малюнок О. ЯЦЕНКА.

Була у хлопців ковзанка. І слизька, і весела, бо завжди бриніла сміхом, особливо, коли хтось падав на лід. Але ж уранці обов'язково комусь закортить посипати її піском. І вже пропало діло, бо не шайбу у ворота заженеш, а сторчака. А щоб того не сталося, дерись на п'ятий поверх, набирай у бідончик води й поливай той пісок, аби увечері, коли йтимуть з електрички, знову сварили тебе разом із шайбами, ключками і ковзанами.

— Сказано — нещаслива ковзанка. От у восьмаків (це в тих, що мешкають у восьмому будинку) інша річ — у них ковзанка на пустирі. Але ж туди батьки не пускають гуляти, бо це через дорогу, по якій весь день снують машини.

І знову Андрійко чимчикує на свою ковзанку. Ледве розігнався й пустився по крижаному полю, аж тут ошпарили його, немов окропом:

— То це ти, волоцюго, мені дорогу вигладжуєш, що й піску не настачиш?

«О-о-о, її голосочок, двірнички тітки Марії», — ледь подумав, як і впав.

Коли це прямо на нього дивиться дядько. Але не сердито. Дивиться, а тоді вусом — кив-кив! Андрійко всміхнувся. Той теж усміхнувся (у вуса), і знову кив-кив! І пальцем до себе манить.

— Чого!

— Іди щось скажу.

Причвалав. Дядько тоді нахилився до Андрійка й тихо, щоб ніхто не чув, сказав одну таємницю. І Андрійко розсміявся:

— А як?

— Дуже просто, — знову над вухом йому щось каже і каже.— Зрозумів?

— Зрозумів.

— От тоді вас уже ніхто не сваритиме.

— Ні-і-і, — всміхнувся щасливий Андрійко.

Не встиг Андрійко вусатому дядькові подякувати, а вже хлопці, як з-під землі, повиростали.

— Що він тобі казав?

— Е-е-е, таємниця...

— Що, й мені не скажеш? — спитав Юрко.

— Тільки по секрету... тобі одному... Ходім. — Андрійко взяв за руку й одвів подалі, щоб ніхто не чув.

— І мені, — канючив Мишко.

— Не підходь! — грізно наказав Андрійко. Потім прихилився до Юрка й зашепотів йому прямо у вухо. А очі його блакитні вже сяють.

Вернулися до Мишка такі раді, але кожному кортіло поділитися ще з кимось таємницею. Особливо Юркові хотілося, бо Андрійко вже ж поділився... А Мишка брали завидки. Та й усетаки образливо: він то їм приятель, чи хто? Тому й просив: розкажіть та розкажіть...

— Ну, вже ходім...

Коли це Микола біжить, усміхається:

— А мені?

— Що тобі? — спитав Юрко.

— Бачив, як ви секретились. То розкажіть і мені.

І як ти йому не скажеш, коли він своїми карими як не вскочить у душу.

Потім усі розійшлися додому. Андрійко озирнувся, чи ніхто не підстерігає, та й подався на свій п'ятий, з якого усе видно.

— Де Петько? — спитав сестричку Зіну, дитсадошницю.

— А навіщо він тобі?

— Треба. Для нього в нас таємниця є.

— Нічого у вас не вийде, — сказала Зіна. — У вас немає шланга.

— А... хто тобі сказав?

— Сорока на хвості принесла.

— Ну, знаєш!? — паленів хлопець.

— Знаю... де шланг узяти.

— А де?

— Ти там не візьмеш. Як приймете до себе, то скажу...

Андрійко нічого не відповів, а метнувся надвір. Біля ковзанки заклав чотири пальці в рот і свиснув. Повилітали всі, як горобці. Захекані.

— Чого так зарано?..

— Все пропало, — сказав Андрійко. — Зіна вже знає. А раз вона, то й усі.

— Ти диви... А ніхто ж нікому...

Коли це з під'їздів висипала, мов із мішка, галаслива дітвора — до хлопців біжить.

— Уже починаємо? — питають.

— Що?

— Каток.

Ну, чого-чого, а цього ніхто не чекав.

— Звідки ви знаєте?

— Е-е, вусата таємниця, — сказав цибатий хлопчик із лопатою в руках. — Я розчищатиму майданчик, — і стрельнув своїми терновими, як ніч, очима, мовляв, зна-а-аємо.

— І я розчищатиму, — сказав другий, тримаючи довгий шматок фанери...

— І я.

В дверях під'їзду з'явилася Зіна й гукнула:

— Двоє хлопчиків сюди...

А вони — наввипередки. Андрійко аж спотикнувся, коли побачив, що з комірки тітка Марія (та сама, що сьогодні на нього нагримала) разом із вусатим дядьком виносять на дрючку великий моток шланга.

— Котрі дужченькі, беріть удвох або вчотирьох, — сказала двірничка.

А вони — гуртом. Підхопили, як пір'їнку. Надворі розмотали, один кінець до крана в стіні підтягли, а другий — аж на середину подвір'я. Тітка Марія винесла ще кілька лопат і мітлу, й віник. Заходилися всі, як мурашки, майданчик розчищати: хто лопатою, хто шматком фанери, хто ключкою. А Зіна — віником до

ладу доводила. От зробили вони величезний майданчик, завдовжки метрів тридцять і завширшки метрів десять, кругом вал із снігу, а всередині — аж до землі дошкребли. Потім тітка Марія підключила шланг, відкрила своїм круглим ключиком кран — та й давай хлопці поливати. А вода збігла в долину, і тільки маленька латочка льодом береться.

— О-о, це довга музика, — сказав Мишко.

— А ти б хотів, аби золота рибка його засклила?

У цей час на третьому поверсі відчинилася кватирка і звідти долинув бас:

— Хлопці! Трохи налили, тепер підождіть, хай замерзне, бо витече...

Тоді обізвалася кватирка з

другого поверху, що була вже відчинена:

— Во-ва!.. Во-о... Не бери снігу в руки, бо простудишся.

— Трохи підмерзло, полийте ще, — підказала кватирка третього поверху.

А Миколка стоїть собі поливає.

— Руки не померзли? — спитала Зіна.

— Ні-і-і!

— Давай ще я, — пропонує Андрійко.

— Трохи згодом. Краще знайдіть щось на ворота.

Зіна взяла кількох хлопців і повела їх за гаражі. Там лежав розпиляний зношений скат — якраз на двоє воріт. А крижана латочка росла поволі. Миколка передбачав: коли льоду намерзне так, що вода розіллється по всьому полю катка, тоді швидше діло піде...

— Пхі-і-і, поки катка діждешся, то й кататися не захочеш...— заремствував Мишко. — Я, мабуть, піду...

Так одне по одному й розтанули... і залишилося їх усього четверо: Миколка, Андрійко, Зіна і той росленький хлопець, що перший з лопатою прийшов. Звали його Грицем. По черзі поливали каток, заходилися ще розчищати невеличкий — для дитсадошників, бо Зіна сказала: «І нам каток! І ми хочемо!»

Коли вже залили каток і каточок, хлопці змотали шланг і віднесли його разом з лопатами туди, де брали. А Зіна вартувала, щоб ніхто не зіпсував ще не готового льоду. Бо тоді доведеться знову поливати, доки сліди потонуть. Стоїть собі, пританцьовує. Аж це біжить на ковзанах із ключкою... Мишко.

— Тепер можна й погрітися...

— А зась, — сказала Зіна. — Дома йди грійся на кухні!

— Це ж не ваша вода...

— То праця наша.

І Вовочка дибає. Теж на ковзанах.

— А ти куди? — спитала Зіна.

— Кататися.

— Ти ж катка не робив.

— Ма-а-а-а! Вона не пуска-а-ає.

— Я ось їм, — закричала кватирка на другому поверсі, та в цей час Вовочка упав, й одразу пролунав суворий наказ:

— Ступай додому, бо застудишся... Он у снігу весь.

Коли каток став, як скло, біля нього вже зібралося чимало дітвори: і ті, що повтікали од холоду, і ті, що тільки нагодилися.

— Пускати всіх? — спитав Андрійко своїх приятелів.

— Хай на свою ковзанку ідуть!..

— А про тітку Марію ви забули? — спитала Зіна.

— Нда-а... — Андрійко уявив собі, як уся оця юрба знову вишкоргуватиме ковзанку, а двірничці — тільки досада, носи та й носи пісок і пересипай стежку... Згадав її добрі сині очі: «Котрі дужченькі, беріть удвох або вчотирьох». Виходить, вона не зла. Просто їй важко було, коли ми допікали їй своєю ковзанкою...

— Хай ідуть усі, — сказав Андрійко.

— Уррра!!! — засновигали ключки, забігали шайби, залементувало раннє надвечір'я.

А на маленькому каточку ходили дитсадошники з довжелезними ключками і кричали: «Шайбу! Шайбу!», а шайба виприскувала, наче була жива.

Вранці Андрійко підійшов до вікна й глянув на каток:

— А як же його розчистити від снігу?

— Як? А отак, як тітка Марія ковзанку, — сказала мати.

— То це ж багато роботи.

— А кому більше? Вам, чи тітці Марії?

— Певно, що їй... Ми ж гуртом...

За півгодини на катку вже було чимало хлопців та дівчат. Навіть ті, що вчора мерзли, сьогодні прийшли погрітися. Кому не вистачило лопат, фанери, знайшли ялинку, яку хтось уже викинув з хати, і тягали по катку — змітали сніг.

А коли каток уже був чистий, знову десь узявся вусатий дядько. І знову вусом — кив-кив! А пальцем — раз-раз! — манить до себе. Андрійко підійшов. Дядько дав йому нову-новісіньку шайбу в коробочці і ключку. А тоді нахилився й сказав йому ще одну таємницю.

— Ти що? — це так Андрійко чужому дядькові на «ти»!

Дядько знову йому шепоче.

— Де ж ти вуса взяв?

— Цссс... це ж таємниця...

— А-а-а, ясно, — застрибав Андрійко, схопив вусатого дядька за руку й повів його на каток. І лиш тепер помітив, що дядько на ковзанах. Андрійко ткнув йому в руки свою стару ключку, а сам узяв нову:

— Ану, давай, хто кого?

— «Давайте» кажуть старшому.

— А-а-а, давайте, вусатий дядьку, — зареготав аж переливався Андрійко і нікому не казав тієї таємниці, що він тепер викликав на змагання свого старшого брата Петра, піонерського ватажка їхнього загону.— Ну ж ви й придумали. Зна-а-аєте, що ми любимо таємниці.

В КРАЮ, ДЕ СОНЯЧНІ НОЧІ

ВІСІМ МІСЯЦІВ САМОТНОСТІ

Із найпівнічнішого на Ямалі села Се-Яха Петро Олександрович Мирошников вертольотом дістався на безлюдний берег острова Білий. Це відбулось у середині липня. До початку мисливського сезону лишалось понад три місяці, але ж і справ у Мирошникова сила-силенна. Адже вперше йому випало проводити сувору зимівлю на острові самому.

Полярні ночі влітку світлі. І Петро Олександрович брався за роботу о четвертій годині. Біля берегів острова завжди багато різної деревини, що потрапляє сюди з сибірських річок Обі і Єнісею. Мисливець виловлював плавник і витягав його на берег. Із дерева зробив прибудову до хатини для собак. Змайстрував човен, заготовив на всю зиму дров.

Багато часу забирало у Петра Олександровича дресирування цуценят. Узяв їх на острів аж восьмеро. Досвідчений мисливець учив чотириногих друзів ходити в запряжці, слухатись кожного слова.

В нештормову погоду Мирошников ставив сіті, де під час відпливів завжди лишалася риба, така потрібна для годівлі собак. І не тільки. По всьому острові мисливець закопував ящики з рибою в землю, щоб до початку промислу вона вже притухла і була доброю принадою для песців.

В листопаді розпочався мисливський сезон. Петро Олександрович поставив двісті капканів. Щоб об'їхати всі і повернутися назад, потрібно не менше восьми днів. Допомагало те, що, крім основної хатинки-бази, Мирошников спорудив п'ять невеличких хатинок. У кожній з них — запас продуктів, дров, керосинова лампа, бо мисливцю майже щодоби доводилося міняти місце ночівлі.

Мандрував по острові Петро Олександрович здебільшого на собаках, траплялося — на лижах або ж на мотонартах «Буран». Орієнтуватися тут у полярну ніч допомагали знання місцевості і постійне спостереження за зірками. При різкій зміні погоди, що дуже характерно для північного клімату, головне, вважає Петро Олександрович, з самого початку точно визначити своє місцеперебування.

Та не завжди вдавалося вчасно сховатися від непогоди. Одного разу надворі стояла чудова погода. Петро Олександрович вирішив влаштувати собакам відпочинок, а сам вирушив у тундру на лижах. Раптово стоголосим хором завив сильний вітер, закружляла навкруг метелиця. Він зрозумів, що до найближчої схованки проти вітру не дістатися. Мисливець взяв курс на протилежний берег острова Білого. Там на відстані сорока кілометрів — полярна метеостанція. Довгий і нелегкий шлях уже висотував останні сили. І от нарешті:

Вдали мерцают огоньки
метеостанции далёкой.
Как ещё долго к ней идти
в полярной тундре одиноким.

Цими рядками Петро Олександрович описав свої почуття про перехід через весь острів.

— Для успішної роботи в отаких виняткових умовах, що повинен уміти мисливець? — запитую у Мирошникова.

— Дуже багато. Крім влучної стрільби і вміння встановлювати капкани, треба вміти теслярувати, куховарити. Не тільки для себе, — уточнює Петро Олександрович, — але й для собак. Вони завжди повинні бути ситими. Ніяк не можна обійтись без технічних знань: на острові були радіостанція, невеличка електростанція.

— Більше восьми місяців самітності. Чи не відбили вони у вас захоплення Північчю?

— Ну, що ви!.. — всміхається мисливець. — Навпаки, ще більше полюбив її арктичні широти.

В ТУНЕЛЯХ ПІД ТУНДРОЮ

Тут почуєш: «Хто не бував у Новому Порту, той не пізнав по-справжньому Ямал». Стоїть це село на березі Обської губи Карського моря. Живуть там рибалки. Людей цієї професії можна зустріти в усіх населених пунктах Далекої Півночі. Але новопортовські рибалки користуються особливою повагою.

На півдні Ямалу вже починається навігація, а в цей час новопортовці виходять на кригу. Деякі рибальські бригади розташовані на відстані п'ятдесяти, а то й більше кілометрів від Нового Порту. Там на кризі вони й живуть у дощатих або наметових будиночках. З ними постійно підтримується радіозв'язок. Крига може щохвилини почати рух, і тоді необхідно негайно викликати вертоліт для евакуації людей.

Через продовбані в льоду ополонки рибалки ставлять у воду сіті на цілі кілометри. Нелегка праця людей викликає захоплення і подив. Але особливе, незабутнє враження справило на мене перебування в передовій рибальській бригаді, яку очолює ненець Іван Таханович Окотетто.

Поділився враженнями із секретарем партійної організації Новопортовського рибозаводу Олександром Івановичем Захотєєм. Він усміхнувся і запропонував:

— Одягнись потепліше і приходь сюди...

І ось ми підходимо до невеличких дверей, що у прибережному пагорбі. Олександр Іванович відчиняє їх, і навзгинці переступаємо поріг. Враз опиняємось в обіймах холоду.

Від незвичайного видовища перехоплює подих. Переді мною довжелезний тунель висотою і шириною до трьох метрів, увесь у снігу. Підлога — суцільна голуба крига. Електричні лампочки оповивали невеличкі туманці. Стіни від цього вигравали яскравими блискітками, різнокольоровими смугами райдуг. Тут було по-казковому гарно.

— Куди ми потрапили? — запитую у Олександра Івановича.

— Це заводський морозильник. До речі, споруд такого типу в Радянському Союзі дуже мало, а наш — найбільший. Протягом трьох років довбали тут вічну мерзлоту. Все роби-

ли вручну, відбійні молотки застосувати було неможливо. Потім стіни і стелю поштукатурили перемішаним у воді снігом, на підлогу налили води. Вона враз замерзла. І влітку, і взимку температура тут мінус десять градусів.

Ідемо по головному коридору, від нього розходяться безліч тунелів. На кожному з них — дощата бирка з назвою риби, яка тут зберігається: муксун, нельма, сирок, лобар, налим... Промисел саме цих риб ведуть новопортовці.

Від кожного тунелю відгалужуються додаткові. І так, здається, без кінця і краю. Щоб обійти все сховище вічного холоду, потрібно не менше години.

НА СЕМИ ВІТРАХ

На одному із найкрутіших прибережних пагорбів річки Се-Яха розміщена полярна метеорологічна станція. Живе й працює там невеличкий, але мужній колектив гідрометеорологів, який очолює Євген Васильович Маклаков. В нелегких умовах доводиться їм стежити за зміною арктичної погоди.

— Щоб мати точні метеодані, прилади повинні знаходитись, як кажуть, на семи вітрах, — говорить Євген Васильович.

— А поруч з приладами і люди. Адже так?

— Безумовно! — погоджується начальник станції. — Кожної години — вдень чи вночі, в дощ чи буран. Черговий радист-гідрометеоролог має обійти всі прилади, встановлені просто неба, зняти показники і по радіозв'язку передати їх у метеоцентр, де складають прогнози погоди нашої країни на наступні дні. Крім того, чотири рази на добу беруться показники маріографа «Шторм-11», приладу, який встановлено внизу, на річці Се-Яха. Він фіксує припливи і відпливи. І взагалі — за річкою ми ведемо дуже ретельне спостереження, особливо навесні і восени. Це важливо не тільки для повідомлень у центр, але і для забезпечення нормального життя на північному Ямалі. Адже рух машин по крижаній річці, а також посадка літаків на неї можливі лише після точного вияснення льодової обстановки.

Євген Васильович охоче розповідає про життя на Півночі, про роботу складних приладів. Їх тут багато. Визначити напрямок вітру, його швидкість, атмосферний тиск, видимість, хмарність, — ось далеко не повний перелік всіх обов'язків радиста-гідрометеоролога.

— Нелегка спеціальність?

— Якби довелось повторювати все спочатку, обрав би саме цю професію,— сказав Маклаков.

Микола ЯНЕНКО,
наш спеціальний кореспондент.

Фото *Б. КОРОБЕЙНИКОВА.*

МИХАЙЛО СТЕЛЬМАХ

НЕПОСЛУШКО-ДОВГІ ВУШКА І ДЗВІНОК

ЗА НАРОДНИМИ МОТИВАМИ

Казка *

Зажурилася зайчиха:
Що за напасть, що за лихо
Забрело до неї в дім —
От ніяк не всидить в нім
Її любий Непослушко,
Що найкращі має вушка.
Це не вушка, а човни —
Втіха батькові й мені.
Так чогось ці милі вушка
Не тримаються подушки:
Ще усі в оселі сплять,
А вони вже норовлять
Утекти кудись із дому,
А куди? Про це нікому
Не розказує дитя.
Ох, важке з дітьми життя.
А тим часом Непослушко,
Нагостривши ноги й вушка,
Біг на луки навпростець,
Де Вівчар пасе овець.
Він пасе і на сопілці
Грає вівцям щось про вівці,
Ті ж в музиці — ні на гріш,
Їм наїстися б скоріш.
Та добратися до броду,
Де вивчає бусол воду.
Вівці бусла наженуть —
І хмарки з водою п'ють.
Враз Вівчар всміхнувсь у вуса,
Бо знайомий шерех вчувся.
Що за гість прибув з лісів
На сопілчин звук і спів?
— Це, напевне, Непослушко,
Що придбав метрові вушка? —
Зайчик слухає, мовчить,
Тільки вухом лопотить.
Як не дивно чоловіку,
А вухань любив музику.
Це ж, бувало, цілий день
Мовчки слухає пісень.
А іноді гарно, з толком
Затанцює вальс чи польку,
Й засумує неборак,
Бо ж його батьки ніяк
Не хотять музики мати.
Був би тільки харч у хаті,
Та вдяганки, та взуття,
Що ще треба від життя?
Нащо зайцю піаніно?
Щоб намучилась дитина?
От бери капусту жуй —
Вуха гамами не псуй.
Головніш за різні гами
Вдовольнитись пирогами,
В зайця істина проста:
Все іде від живота!

А наш зайчик за музики
Переплив би море й ріки,
Він музику чув і в сні
Й з Вівчарем був цілі дні.
І не раз журився в полі —
Чи ж йому всміхнеться доля:
Принесла б у добрий час
Піаніно, альт чи бас.

* * *

Біг якось він помаленько,
Коли щось у лісі тенька.
Чий це срібний голосок?
Так бринить лишень Дзвінок.
Кинув зайчик вірним оком,
Та й до Грушки скоком,
скоком —
Тут Дзвінок із гілки звис,
Звеселяє сріблом ліс.
Хто ж лишив це диво в гаї,
Що із вітром розмовляє?
Як дістать його мені?
Як знайти в Дзвінку пісні?
В хвилюванні Непослушко
Закружляв навколо Грушки,
Ліз на стовбур, повз, стрибав,
Та Дзвіночка не дістав.
Відпочивши, Непослушко
Став прохати дику Грушку:
— Ти свій стан гнучкий нагни,
Щоб Дзвінок дістать мені.
Каже Грушка: — Свого стану
Нагинати я не стану.
Його вітер нагинав,
Мою вроду руйнував.
Що ж робить тобі, маленький?
А Дзвіночок тихо тенькнув:
— Ти мене не покидай,
Грушку ж трохи настрахай.
Довелось малому звіру
Бігти в гості до Сокири,
Що жила у курені,
Заховавши щоки в пні.
— Добрий день тобі, Сокиро!
Я прийшов до тебе з миром —
Ти нікого не рубай,
Тільки Грушу настрахай.
В пні щось тихо заскрипіло:
— Я стара, тупа, безсила,
Вже на пенсію пішла —
От які мої діла.
Це аби мені Точило
Трохи щоки підгострило,
Плями вивело рябі, —
Пособила б я тобі.
Зажурився зайчик милий:
Де ж мені шукать Точило?
Чи знайду до нього слід?
І яке воно на вид?
— Нагостри, зайчиську, вуха
Й про Точило пильно слухай:
Це ж колись — давно-давно
В Річку гулькнуло воно.
Люди ж Річці шлях змінили,
І на березі Точило
Опинилося собі —
Там, де бусол на вербі.

Уклонившися Сокирі,
Зайчик вибіг на подвір'я,
Де гойдалися дубки, —
І щодуху до ріки.
Ось і Річка. Синім цвітом
Її вбрало щедре літо,
Ще й хмарки зняло з небес —
Хай погойдує їх плес.
Озирнувсь вухань довкола,
І уздрів камінне коло —
Тут пісок, луска і плав —
Довго, видно, камінь спав.
Зайчик скочив до Точила:
— Наберися, камню, сили,
Нечисть скинь, піди в бори —
Там Сокиру нагостри.
Важко хекнуло Точило:
— Так мене вже замулило,
Що само не встану я,
От аби моя рідня —
Річка гарненько промила,

* Друкується в скороченні.

Малюнок Д. ЗАРУБИ.

Від піску звільнила тіло,
Я б із радістю, повір,
Покотилося у бір.
Біля річки, біля гатки
Зупинилося зайчатко,
Трохи вгрузло у піски
І звернулось до Ріки:
— Сині хвилі, чисті води,
Хто не хвалить вашу вроду?
Завжди вас із віку в вік
Славив друг наш — чоловік.
І тепер вас прошу, хвилі,
Пособіть звільнить Точило
Від намулу і пісків —
Вийдіть трохи з берегів.
Помовчала трохи Річка,
Потім каже: Що за звичка
Клопотатись хтозна чим —
Навіть каменем старим.
Зажурився зайчик сірий,
Бо вже скралася зневіра.

Враз сяйнула мисль одна —
Побіжу до Чабана.
За баштаном, за житами,
За співучими гречками,
За пальметовим садком,
Де струмок цвіте сріблом,
Тут сьогодні біля яру
Випасав Чабан отару,
І сопілки щирий спів
Його в молодість завів.
А тим часом Непослушко
Притулився до діда вушком,
Біля ніг собі застиг,
Бо таки чимало біг.
— Ти чого сумний, вуханю?
Може, щось важке плуганив?
Чи від вовка ноги ніс?
Чи зустрівся в лісі лис?
Зайчик про свої незгоди,
Недогоди і пригоди
Чабанові, як умів,
Все до нитки розповів.
От Чабан чоло нахмарив
І подався до отари,
З яру він нагнав овець —
Та й до Річки навпростець.
— Коло млина, коло броду
Каламутьте, вівці, воду,
Каламутьте, щоб вона
Підняла чорнило з дна.
Здивувались з цього вівці,
Але дружно всі копитця
Почали місити дно —
Аж пищить, сичить воно.
Коло млина, коло броду
Чорний мул уївсь у воду.
Тут Ріка підняла крик:
— Бач, як може чоловік
На багно змісити вроду.
Прожени овець із броду.
— Річко, все зроблю тобі,
Але й ти нам пособи.
— Що ж потрібно Чабанові?
Хочеш, дам тобі підкову
Не просту, а золоту —
У війну — не цю, а ту
Утікав якийсь княженко
Від якогось чабаненка...
— Він від мене утікав
Та й з конем у хвилю впав.
Не даруй мені підкову,
Тільки хвилю синьоброву
До Точила нажени,
Від піску його звільни.
Річка хвилі покотила
До Точила, на Точило,
Підточила мул, пісок:
— Піднімайся, лежебок!
Піднялось тоді Точило,
Гарно лисину умило.
Засміялось — і кіть-кіть:
— Тепер хвилі, доженіть!
Та не хвилі, а вухатий
Кинувсь камінь доганяти,
Заєць заздрить сам собі —
І сміються три губи.
А Точило знає діло —

До Сокири підкотило:
— Дорога моя рідня,
Вилізай скоріше з пня!
Як бажаю, як умію,
Наведу красу кумі я,
Тільки хай твій гарний писк
Не здіймає в хаті виск...
Як удосвіта зірниця
Розбудила ранню птицю,
Зайчик скочив із сінця,
А Сокира із стільця.
От дійшли вони до груші.
Сонце їй росицю сушить
Й прошиває туманець,
А в Дзвінку бринить вітрець.
Як Сокиру Груша вздріла —
Листом, станом затремтіла
Сльози капнули із вій.
— Вже кінець надходить мій.
Та негадано Сокира
Сумно стала біля звіра
І сказала Груші так:
— Геть жени свій переляк.
Не зітну твого й листочка,
Не торкнуся й до сорочки,
Ти високо виростай,
Весели людей і гай.
Грушка в подиві не знає,
Що і думать, та й питає:
— Може, вам струсить грушок?
— Краще ти струси Дзвінок.
І гойднувся стан високий
На всі боки, на всі боки,
Навіть сонце у гілках
Загойдалось, наче птах.
Загойдавсь Дзвінок у вітті,
Й диво-дивне стало в світі —
Це ж срібло хтось трусить в ліс,
Це хтось казку нам приніс.
З тої радості вухатий
Став стрибати, танцювати,
І вже так утнути зміг —
Іскри вибились з-під ніг!
Потім, дзвонячи щосили,
Полетів у хату милу.
Тут три дні він калатав —
Батька-матір в ліжко вклав.
Далі з дзвоником щоднини
Став вчащати до родини
Й надокучив так усім,
Що його віддали в дім,
Де вчать грати, танцювати.
Дуже радо і завзято
Взявсь вухань до гам, до книг.
А як рік в труді пробіг,
То за успіхи у школі,
Він поїхав на гастролі,
Колосальний успіх мав,
Як в балеті виступав.
На канікули зайчатко
Забирають мама й татко
І тоді Дзвінком своїм
Веселить він ліс і дім...
Як Дзвінок у лісі, діти,
Стане срібно вам дзвеніти,
Так і знайте — зайченя
Славить вроду сонця й дня!..

НА КРИЛАХ ПІСЕНЬ

Фото Ю. ПІКУЛІ.

В гостях у «Дзвіночка» професор Київської консерваторії Є. П. Верьовка-Скрипчинська.

Дмитро Кабалевський: «...Спільні концерти з вами — велика для мене радість».

Кажуть, що взірцем звучання найпрекраснішого музичного інструменту в світі є хор хлопчиків. Відчути справедливість цих слів можна, побувавши на концертах хору «Дзвіночок» Київського Палацу піонерів та школярів.

...Чарівні звуки лісу, шепіт дібров, велич морських просторів, тиха, спокійна гладінь рік, розмаїття нюансів людських переживань — все це передається гармонією юних голосів.

Вслухайтеся в пісню Олександри Пахмутової «Прохання»... Тихо шумлять крони дерев, тягнуться гіллям до прозорого неба... А долі — трави-мурави зіткали яскравий килим, прикрашений квітками-вогниками, ніжними голубими дзвіночками, ген-ген сонечко розцвічує його. Все вінчає спів птахів... Основний лейтмотив твору: захищайте ліс, бережіть цей прекрасний, живий, щедрий дар природи!

Чисто і прозоро, м'яко і спокійно лине «Аве Марія» Шуберта... Високі дитячі голоси б'ються, як птиці, прагнучи розсунути стіни тісного залу.

«Урочиста обіцянка» композитора Чичкова звучить своєрідною клятвою піонерів на вірність рідній Батьківщині, її народові. Не можна байдуже слухати у виконанні юних співаків і «День Победы» Тухманова. Біль втрат, скорбота і, водночас, всеперемагаюча радість перемоги заполоняють усе довкола.

★ ★ ★

Понад десять років тому з'явилося оголошення про набір до хору хлопчиків при Київському Палаці піонерів та школярів. Педагоги ходили у школи, дитячі садки, шукали музично обдарованих дітей, перевіряли слух, ритм, музичну пам'ять, голосові дані кожного.

А вже через півроку чистим струмочком вперше зазвучав «Дзвіночок», даруючи радість і насолоду слухачам.

Художній керівник хору Елеонора Олексіївна Виноградова — чудовий педагог і щирий друг дітей. Вона згадує, як вперше побачила одного з нинішніх солістів хору Валерія Самардака.

— Який же малий він був тоді! Десь років шість мав. Все червонів і ховався за хлопчиків. А тепер!.. Народний артист республіки Степан Турчак дав високу оцінку його сольному співу під час виконання ораторії Прокоф'єва «На варті миру», розцілував і сказав: «Молодець!»

— Валера, ти мабуть, вважаєш себе ветераном «Дзвіночка»? Все ж таки сьомий рік...

Русявий кучерявий хлопчик, ледь усміхаючись лагідними сірими очима, погоджується: «Справді, ветеран, з першого класу тут! А перед цим у підготовчій групі навчався».

За будь-якої погоди, в будні і вихідні збираються юні аматори на репетиції. Справжнє мистецтво вимагає напруженої праці — це добре розуміють всі.

Хор має підготовчу групу — 120 чоловік і головний концертний склад, що налічує близько 90 хлопчиків дев'яти-тринадцятирічного віку. В його репертуарі — класична музика, народні українські, російські пісні, твори сучасних композиторів. Шуберт, Моцарт, Гендель, Перголезі, Рахманінов, Лисенко, Прокоф'єв, Кабалевський, Філіпенко, Пахмутова, Чичков — це далеко не всі митці, чиї твори звучать сьогодні у виконанні «Дзвіночка».

Діти чудово відчувають природу музики, співають з великим натхненням, насолодою. В цьому неабияка заслуга педагогів, хормейстерів. І, зокрема, Галини Олексіївни Тимофєєвої — справжнього ентузіаста своєї справи. Перед тим як починати розучування нових партій, диригент вводить своїх вихованців в «образ», коротко розповідає про історію твору, про автора, дає виразну характеристику мелодії, її обробки, створює емоційний настрій.

Високий рівень професійної підготовки, цікаві вокальні штрихи, різноманітні тембральні фарби, бездоганні інтонації, чистоту співу юних артистів відзначають всі, хто виступає з ними в спільних програмах.

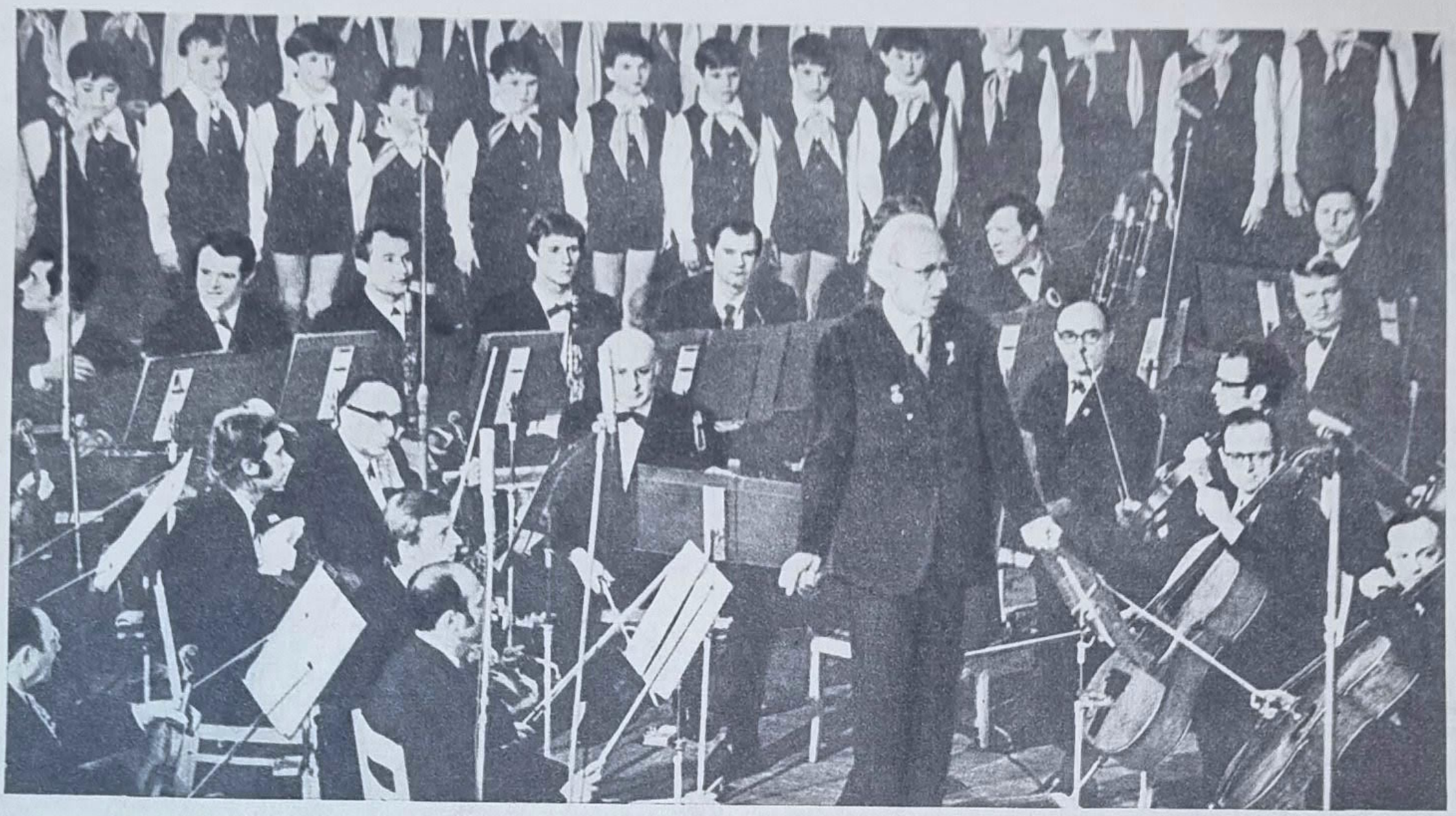

Тому й не дивно, що стільки задушевних, захоплюючих слів у книзі відгуків хору! Тут і теплі рядки керівника хорової студії «Пионерия» з Москви, керівників хорів хлопчиків прибалтійських республік і Білорусії, записи чеських музикознавців і робітників Ленінградського верстатобудівного заводу імені Я. М. Свердлова.

А ось запис Д. Кабалевського: «Дякую за відмінне, дзвінке і світле мистецтво. Зустрічі і спільні концерти з вами — велика для мене радість». Його зроблено після виконання «Реквієму». Відтоді доброю традицією стали творчі зв'язки «Дзвіночка» з видатним педагогом і композитором.

Не раз доводилося виступати юним киянам з професійними колективами — капелою «Думка», чоловічою капелою Латвії, хором імені Григорія Верьовки.

Широка «географія» і зарубіжних зустрічей хору. У Німецькій Демократичній Республіці вони побували у складі поїзда дружби. Були учасниками міжнародного фестивалю дитячих хорових колективів в місті Братіславі.

З хвилюванням згадують Валерій Самардак, Валерій Лойко, як співали на горі Славин! Це — священне місце в Словаччині, де поховано тисячі радянських воїнів-визволителів і їхніх чехословацьких побратимів. Сльози стояли в очах жінок, літніх чоловіків, коли в чисте, прозоре небо злітали хвилюючі звуки дитячих голосів.

Щоліта колектив вирушає в поїздки по країні. І хоч багато часу забирає виконавська діяльність, завжди знаходиться година-друга для екскурсій по пам'ятних місцях. Такі подорожі здружують учасників хору, дають змогу краще пізнати одне одного!

Часто виникають імпровізовані концерти, швидко збираються слухачі. Хлопчики згадують, як увійшовши до старовинного замку «Тракай» неподалік Вільнюса, несподівано для себе заспівали: акустика була чудова, недарма в цьому замку відбуваються камерні концерти. Як їм тоді аплодували відвідувачі!

А поїздка нинішнього року теплоходами «Радищев» і «Чехов» по Дніпру! Бачили міста, овіяні легендарною революційною і бойовою славою. Радісно, життєствердж уюче, бадьоро звучала «Тачанка» на зеленому полі в передмісті Каховки.

«Дорога Елеоноро Олексіївно! Коли побачив по телевізору наш хор, не міг відразу збагнути, що це наяву. А потім, вдивляючись в обличчя хлопчиків, уявляв себе в партії альтів... Начебто й не було розлуки з Вами...» Це рядки з листа воїна Юрія Величка художньому керівникові хору.

Листи... Багато їх приходить з різних куточків країни! І в кожному синівська подяка керівникам «Дзвіночка», які прищепили любов до прекрасного, до чарівного світу музики, виховали почуття дружби і колективізму.

Дехто з випускників, одержавши путівку в «Дзвіночку», продовжує навчання в музичних навчальних закладах. Вступили до музичного училища Роман Суржа, Сашко Пилюченко, готуються до вступу Джемал Гварамадзе, Олег Качеров.

Одні, закінчивши навчання в школі, залишають хор. На їхнє місце приходять нові солісти, які з честю продовжують традиції колективу. Це Вова Рожков, Ігор Колесников, Федько Познанський, Гриша Симоненко.

Багато нових, захоплюючих планів у «Дзвіночка»: і пропаганда музичних знань серед населення, і участь у концертах філармонії, в роботі дитячого музичного лекторію. Плануються поїздки за запрошеннями хорових колективів до Горького, Мінська, Львова і Талліна, на наступний фестиваль дитячих хорових колективів у Братіславу.

Пісня не знає меж!

Г. МАКАРЕВИЧ.

Сергій АЛЕКСЄЄВ

ОСОБЛИВЕ ЗАВДАННЯ

Оповідання

— Завдання незвичайне. Особливе, — сказав командир бригади морських піхотинців полковник Горпищенко. Потім перепитав: — Вам зрозуміло?

— Зрозуміло, товаришу полковник, — відповів старшина-розвідник.

Старшину викликали до полковника самого. Повернувся він до своїх товаришів. Вибрав собі на допомогу двох і сказав:

— Збирайтеся. Завдання нам випало особливе.

Але що за особливе, старшина поки що не говорив.

Було це якраз під Новий, 1942 рік. Сяк і так гадали розвідники і вирішили: такої ночі, звичайно, завдання буде у них надособливе.

Йдуть розвідники за своїм старшиною, перемовляються:

— Може, наліт на фашистський штаб?

— Бери вище, — усміхається старшина.

— Може, в полон генерала захопимо?

— Вище, вище, — сміється старшина.

Перебралися вночі розвідники на територію, захоплену фашистами. Йдуть обережно, крадучись.

Знов питають:

— Може, йдемо міст у повітря висаджувати, як партизани?

— Може, на фашистському аеродромі диверсію влаштуємо?

Мовчить старшина, всміхається. А навколо ніч. Непроглядна темрява. Ідуть розвідники фашистським тилом. Спустилися з кручі. Потім на гору полізли. Забрели в сосновий ліс. Кримські сосни міцно вчепилися своїм корінням у скелі. Приємно запахло хвоєю. Дитинство згадали солдати. Підступив старшина до однієї сосонки. Обійшов її, оглянув, навіть гілки рукою погладив.

— Ну як, гарна?

— Гарна, — кажуть розвідники.

Побачив поряд іншу:

— А ця краща?

— Та ніби краща, — погоджуються розвідники.

— Пухнаста?

— Пухнаста.

— Струнка?

— Струнка.

— Ну що ж, тоді почнемо, — сказав старшина.

Дістав сокиру, зрубав сосонку.

— От і все! — промовив задоволено старшина. Вмостив собі на плечі деревце. — Швидко ми впоралися із завданням, правда?

— Отакої! — здивувалися розвідники.

Наступного дня старшину й розвідників відпустили у місто, на новорічну ялинку до дітей — в підземний дитячий садок. У невеличкому залі стояла зелена сосонка. Пухнаста. Струнка. Висіли на ній цукерки, яскраві ліхтарики.

— Наша, — сказали розвідники.

— Вона, — кивнув старшина.

— А ялинка була б краща, — зауважив хтось із розвідників.

Авжеж, краща. Але ж не ростуть ялинки у цих широтах. Та навіть і для того, щоб дістати таку сосну, треба було пробиратися у фашистський тил.

Не тільки тут, а скрізь у Севастополі — і на Корабельній стороні, і в Інкермані, та й в інших місцях — спалахнули в цей нелегкий рік святкові новорічні ялинки для дітей.

Мабуть, не лише в бригаді морських піхотинців у полковника Горпищенка, а й в інших наших частинах розвідники новорічної ночі виконували особливе завдання.

Переклав з російської
В. БЛИЗНЕЦЬ.

ВЧИТЕЛІ І ДРУЗІ

МАЙСТЕР ІЗ ПЕРОМ ЖАР-ПТИЦІ В РУКАХ

Є письменники, з якими, здається, знайомий завжди. Ім'я Андрія Головка начебто не з'явилось у пам'яті певного дня, а виросло в ній з якихось давніх-далеких часів — виросло органічно, природно.

«У нього очі,—наче волошки в житі. А над ними з-під драного картузика волосся — білявими житніми колосками.

Це — Пилипко...»

Не одному поколінню радянських школярів полюбився юний герой однойменного оповідання Андрія Головка, що вперше було опубліковано понад півстоліття тому у журналі «Червоні квіти» (нині «Піонерія»). Чиє серце не здригнеться від любові до Пилипка, який у дитячому віці глибоко усвідомив, що класова правда на боці робітників і незаможного селянства. Допитливими очима він добре помічає, як гайдамаки та німецькі інтервенти знущаються з бідняків, піддають їх нечуваним тортурам — і у вирішальну мить сідає на коня, щоб привести на поміч партизанів.

А потім, коли партизани вигнали з рідного села ворогів та їхніх посіпак, Пилипко був на своєму коні серед визволителів. «Ураз — опекло щось, аж похитнувся він. У ту ж мить ударило щось у голову, а перед очима мигнули копита. Зникли. А замість їх

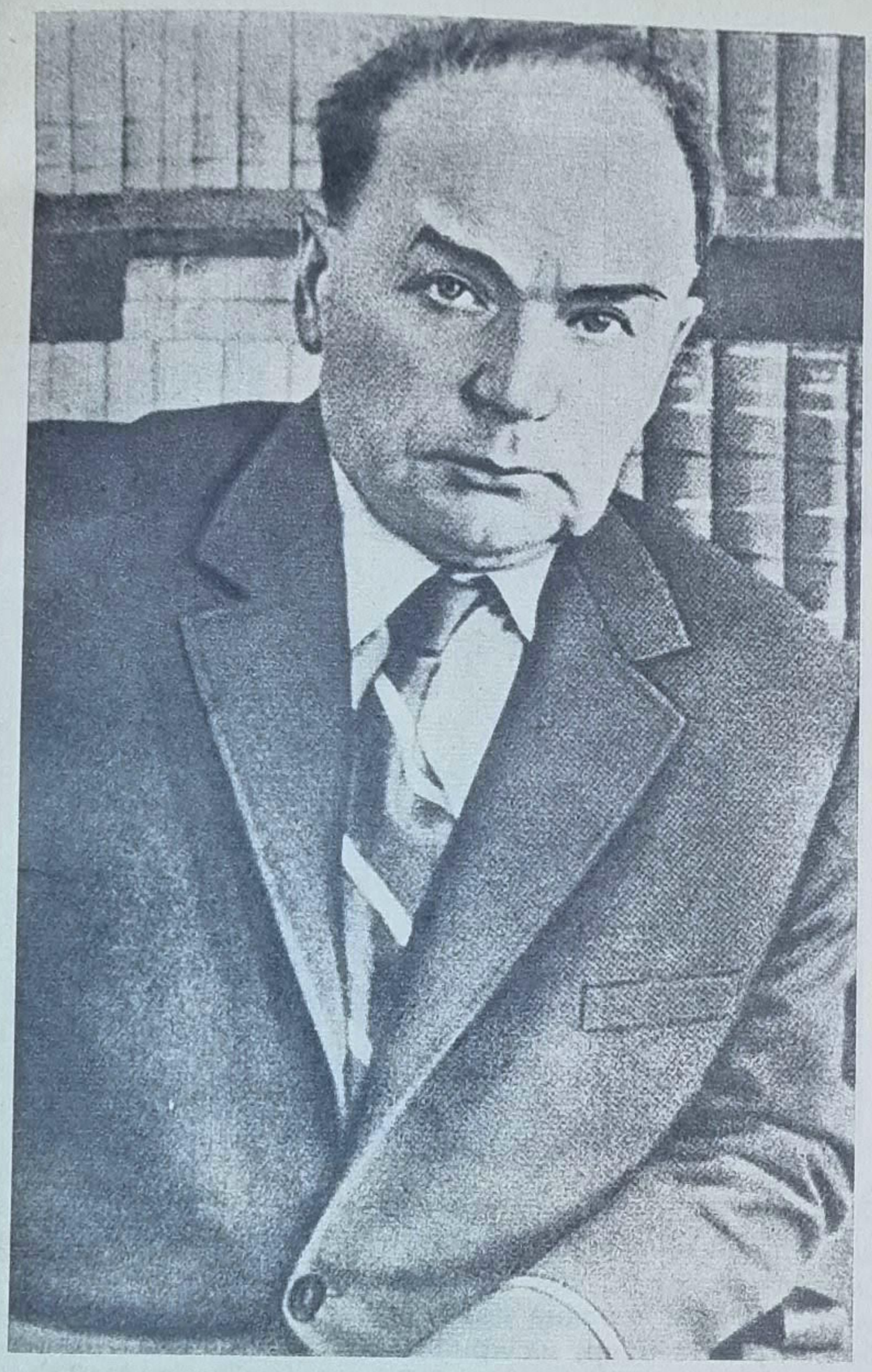

колоски схилилися й гойдалися тихо, і сині волошки дивилися в очі...»

Вже згодом, тяжкопораненого, знайшли Пилипка в житі.

Такий він, юний герой революційної бурі, який править за приклад хоробрості й відваги, мужності й несхибної витримки.

Живі картини періоду громадянської війни на Україні майстерно відтворено в оповіданні «Червона хустина». Бринять у пам'яті, полонять свідомість заспівні слова цього шедевру:

«Оксані — радість: мати одрізала з полотна хустку, а порошком пофарбувала в червоний колір. Вийшла червона хустина».

Скупими мистецькими мазками Андрій Головко в цьому творі домагається вражаючого ефекту — перед нами живою й неповторною постає дівчинка Оксанка з усіма її радощами й турботами, постає у дуже виразному соціально-класовому середовищі. Її симпатії, її почуття — на боці тих, хто бореться з поміщиками, денікінцями та всіма іншими ворогами трудового народу. Оповідання «Червона хустина» вчить революційної та класової пильності, переконує читачів у тому, що гуманізм завжди має класовий характер.

Пригадуються зустрічі з Андрієм Головком. У поводженні він був простий і скромний, лагідний, доступний. Тільки ці риси у Андрія Головка мали печать якогось особливого благородства, особливої душевності і особливої сердечності. І коли ти бачив його в звичайній обстановці, серед загалу, в буденних ділових справах, то все ж таки не міг позбутись думки, що отаким — строгим, стриманим, внутрішньо зібраним, гранично мобілізованим — він і повинен бути, іншим бути йому не дано. Його манера триматись, розмовляти з людьми, вести громадську роботу — ця манера, чомусь віриться, відповідала не просто особливостям неповторної людської вдачі, а особливостям неповторного художнього обдарування.

Нашу революційну й пореволюційну епоху мені випало щастя вивчати по оповіданнях Андрія Головка, по його романах «Бур'ян», «Мати», «Артем Гармаш». Який місткий, багатогранний, класово вивірений постає образ революції на сторінках творів письменника, і як він природно й правдиво поєднується з образом рідної землі, рідного народу, простої матері-трудівниці.

Беру до рук роман «Бур'ян».

«Осінь. І така тиха, така ласкава. Але хіба не знати твою печаль? І кожної хвилі хіба не ждати, як несила вже буде тобі, — упадеш головою на руки заломлені, а коси сиві на землю впустиш дощами, туманами? Тому й дні сонячні, як золото на вагу. Гупали ціпи по дворах найбідніших, гуркотіли віялки й терниці так весело по дворах...»

Гортаєш сторінки, перечитуєш, і знову постають картини народного життя, бурхливі революційні події, випростуються глибокі характери, яскраво бачаться їхні долі і почування, що не поникли за найскладніших випробувань і розцвіли.

Глибокий знавець народних звичаїв, побуту, людської психіки — такий постає перед нами Андрій Головко. Його твори випромінюють любов до рідної землі, на якій гримлять революційні грози, яка виборює собі щасливу долю! До землі, яка так трудно родить хліб, яку треба поливати кров'ю і потом, яка чарує весняним першоцвітом і заворожує смутком осінньої далини... Трепетне серце письменника зуміло увібрати в себе весь світ, болі і радощі людей і щедро віддати тому прекрасному світу і людям на його безмежжях, які, власне, й народили його талант.

Як багато може вмістити одна людина, справжній митець, якщо він честю й правдою служить рідній Вітчизні, справі партії, коли свій хист віддає суспільству! Бо тільки суспільство й здатне оцінити його по достоїнству.

Творчість Андрія Головка була невіддільна від життя народу — творчість і народне життя складали щасливе ціле, про яке тільки може мріяти кожен літератор, домагаючись цього магічного ефекту всім своїм талантом. А Андрій Головко домігся. Начебто просто, невимушено, легко.

Та чи не стоїть за цією простотою, невимушеністю, легкістю незвичайної сили і значення артистизм майстра, якому дісталось до рук перо жар-птиці, котру кожен хоче потримати в руках? Кожен хоче бодай торкнутись, а щастить небагатьом. І серед тих, кому по-справжньому поталанило, — Андрій Головко.

Євген ГУЦАЛО.

Газети Радіо Інформація Міжнародна

ФРН: ТАКИМИ ЇХ ВИХОВУЮТЬ

«Гітлер був великою особою в німецькій імперії. Він відродив країну. У військовому мистецтві він був також великий. Його солдати були мужні і навіть сміялися, коли йшли на війну. Гітлер розв'язав, я не знаю точно, здається, другу світову війну. Пізніше він був звичайним громадянином... Він помер десь між 1950 і 1965 роками».

Ці уривки з шкільних творів на тему «Що я чув про Гітлера», написаних 14—15-річними учнями останніх класів західнонімецьких шкіл. Вони були опубліковані в західнонімецькій газеті «Дойче фолксцайтунг». За це катастрофічне невігластво, пише газета, за обожнювання «фюрера», за безсоромне виправдовування воєнних злочинців, безумовно, винні не діти. Газета коментує, що перекрученням фактів історії і прославлюванням фашистських війн заповнені всі підручники шкіл ФРН і Західного Берліна. «Справді, в нас сумують по «втраченій перемозі», і все ще заклопотані «всіма проблемами підготовки до війни», що веде до отруєння дитячих душ», — констатує «Дойче фолксцайтунг».

ЯПОНІЯ: ПОЗБАВЛЕНІ ДИТИНСТВА

Половині з цих підлітків не виповнилося й п'ятнадцяти років, а їх уже безжально експлуатували. Якийсь Кодзі Іо — власник п'яти невеличких ресторанчиків у місті Осака — найняв їх за копійки. Цей безсоромний ділок спритно використав кон'юнктуру на біржі праці. Поріг його контори щодня оббивали сотні дорослих безробітних, сподіваючись одержати місце. Але він узяв на роботу неповнолітніх і змушував їх працювати по чотирнадцять годин на добу. Кодзі Іо поселив підлітків у спеціальний «гуртожиток» — кімнатку площею 12 квадратних метрів, де були обладнані багатоповерхові нари.

Японські газети пишуть, що кожного року сотні тисяч дітей полишають домівку і йдуть шукати заробітку, а підприємці охоче їх беруть тому, що платити можна значно менше, ніж дорослим.

ГАБОН: ПРОДАНІ НА ЧУЖИНУ

За повідомленням габонської газети «Юньон», десятки дітей у Лібревілі, столиці Габона, не ходять до школи. Вони працюють від зорі до заходу сонця. За найменшу провину їх жорстоко карають. Це діти з Беніна, Того, Екваторіальної Гвінеї. Вони були привезені в Габон і продані особам, які експлуатують дітей.

ТАЇЛАНД: ТРЕСТ ВИКРАДАЧІВ

Бангкокська поліція натрапила на підпільний трест по продажу малолітніх дітей, який діяв під виглядом приватного дитячого притулку. Як повідомляють місцеві газети, останнім часом група таїландських дітей була продана в Швецію. Заарештовано сім чоловік, звільнено 33 дітей. Злочинці не тільки викрадали малюків, а й купували їх у бідних батьків, які потрапили у безвихідь.

ВИХОДЬТЕ НА СТАРТИ, ЮНІ ХОКЕЇСТИ!

Історія народження хокею з шайбою почалась тоді, коли англійські солдати, котрі служили в Канаді, скучили за футболом і почали ганяти по льоду замість м'ячика плоский дерев'яний диск. Довга зима, безліч рік та озер, на кризі яких провадилися перші хокейні матчі, сприяли популяризації гри. І 1879 року було сформульовано перші хокейні правила.

Протягом майже століття правила гри мало змінилися, але значно зросли техніка і тактика. Цьому сприяли чемпіонати світу та олімпійські ігри. З 1920 по 1954 рік тут панували канадці: європейським командам лічені рази вдавалося випередити заокеанських майстрів ключки. В ореолі слави приїхали канадські спортсмени в лютому 1954 року в Стокгольм, сподіваючись знову повезти за океан золоті чемпіонські медалі. Присутність на чемпіонаті світу новачка — збірної СРСР — канадці просто ігнорували, адже вперше матчі з хокею із шайбою відбулися в нашій країні 1946 року.

— Ми посядемо перше місце, — заявив кореспондентам їхній тренер. — Шведи — друге. Третє — фінни чи норвежці.

Чи можна за вісім років порівнятися в майстерності з командами, що мають багаторічні традиції? Виявляється, можна. Як і канадці, наші спортсмени впевнено перемогли усіх суперників. А потім вихор атак звалився на канадські ворота. З такою швидкістю і натиском заокеанським майстрам ще не доводилось зустрічатися. Індивідуальній грі чемпіонів світу новачки протиставили колективізм, згуртованість, багатоходові комбінації і нездоланну волю до перемоги.

7 : 2! Рахунок цього матчу було набрано величез-

ними літерами в газетах і журналах всього світу! Новачки перемогли канадців по всіх статтях, завоювавши медалі чемпіонів світу переконливо і красиво.

Через два роки наша збірна дебютувала на зимових Олімпійських іграх в італійському місті Кортіна д'Ампеццо і вперше стала чемпіоном. Вона утримує це звання і досі.

З того часу СРСР — провідна хокейна країна світу. На чемпіонатах світу, Європи, олімпійських іграх радянські спортсмени перемагали загалом 36 разів. Такого успіху не знають представники жодної іншої країни. Радянський хокей не лише добився небачених висот: наші тренери допомогли підвищити клас цієї гри у Фінляндії, Японії, Польщі, Австрії, Румунії. Наш стиль став предметом пильного вивчення. Кращі клуби Канади і США багато чого запозичили з технічного і тактичного арсеналу радянських майстрів.

Успіх радянського хокею став можливим тому, що він зробився у нас всенародною грою, особливо улюбленою школярами. Тисячі дітей навчаються в дитячих спортивних школах, а сотні тисяч беруть участь у найбільш масових зимових змаганнях на приз «Золота шайба».

Народилися вони тринадцять років тому з ініціативи «Пионерской правды». Тоді почали проводитися всесоюзні змагання юних хокеїстів вуличних, дворових і шкільних команд.

З настанням зими юні хокеїсти починають захоплюючу боротьбу за право бути кращими. А допоможе їм у цьому своїми порадами заслужений майстер спорту, триразовий олімпійський і шестиразовий чемпіон світу Анатолій Васильович Фірсов.

— Хокей починається з ковзанів. Не можна грати на ковзанах для швидкісного бігу або фігурного катання, треба користуватися тільки спеціальними хокейними ковзанами. Коли купуєте ковзани, не забувайте придбати й спеціальні ковпачки-протектори, вони одягаються на задню частину ковзана і оберігають від ударів під час гри.

Запам'ятайте: черевики слід добирати точно до ноги, це вбереже від вивихів і розтягнень. Обов'язково одягайте шерстяні шкарпетки, ретельно шнуруйте черевики, на заднику прилаштуйте високий щиток. Він захищатиме ногу від ударів шайби. І не забувайте перед кожним тренуванням та грою заточувати ковзани.

Слід подбати і про ключку. Її треба правильно дібрати по довжині. Для цього поставте її вертикально гаком на лід. Руків'я має бути не вище за підборіддя. Якщо в спортивному магазині немає, зробіть самі з фанери чи знайдіть дрючок, схожий на ключку. Тільки знайте, що гак не може бути ширшим 7,5 сантиметра, а довжина ключки — більше 37,5 сантиметра. Ключки, куплені в магазині і виготовлені самостійно, необхідно обмотати ізоляційною стрічкою. Тоді вона стане надійним і довговічним другом. Стрічку треба добре натягувати, щоб обмотка вийшла тугою і рівною. Нерівність обмотки може завадити зробити точний кидок.

«Тільки мужні грають у хокей», — співається у відомій пісні. Під час матчу можливі часті зіткнення, падіння, сильні поштовхи. Правильно дібране захисне спорядження дозволяє уникнути травм.

Найбільш вразливі місця — гомілки і коліна. Їх захищають щитки з наколінниками з фібри чи матеріалу. Для прокладок можна використати поролон або повсть. Для цього придатні й футбольні щитки. До верхньої частини футбольного щитка пришивають ватну подушечку, а з боків — 4 мотузочки для зав'язування. Між щитком і гомілкою прокладають поролон, а зверху натягають футбольні гетри.

Верхню частину тулуба добре захищають наплічники і нагрудники, які також можна виготовити з фібри. Але простіше використати старий ватяник. Обріжте його так, щоб він закривав лише груди і лопатки, на грудях і плечах нашийте шматки поролону чи повсті. Для налікотників можна використати рукави старої ватянки або зробити їх зі шкіри. Труси повинні бути стьобаними, ватяними. Можна обрізати старі ватяні штани. Руки хокеїста захищають рукавички, бажано з розтрубом. Тепер у продажу є різні шоломи, але можна грати і в старій шапці-вушанці, тільки на 2-3 розміри більшій і з пришитим всередині поролоном.

Знайдіть майданчик, розмір якого не перевищував би 25×12 метрів. Якщо не зможете зробити борти з дерева, обгородіть майданчик сніговим парканом з вертикально примороженими стінками. Щоб шайба відскакувала від борту, внизу снігового паркана закріпіть дошки, поставлені на ребро. Майбутнє хокейне поле треба очистити від сміття і снігу, розрівняти. Готувати лід можна лише тоді, коли земля промерзла на 5—6 сантиметрів.

Добрий лід допоможе краще опанувати техніку гри, а тому не пошкодуйте праці, готуючи його для хокею. Спочатку треба залити майданчик тонким шаром води приблизно у півсантиметра. Коли шар затвердне, заливайте знову. Починати тренування та ігри найкраще тоді, коли товщина льоду досягне 8 сантиметрів. Поступово нарощуйте кригу до 15—20 сантиметрів. Час від часу ремонтуйте свій майданчик, очищаючи його від снігу, заливаючи ямки, вибоїни, порізи. Щоб згладити нерівності, шліфуйте кригу гарячою водою. Зробіть ворота, бажано з сіткою, розмітьте майданчик і приступайте до тренувань. «Золота шайба» чекає, вас, юні хокеїсти!

«ЗОЛОТА ШАЙБА» КЛИЧЕ

ПРО КОНИКІВ, ЦВІРКУНІВ ТА ЖОРСТОКУ САРАНУ

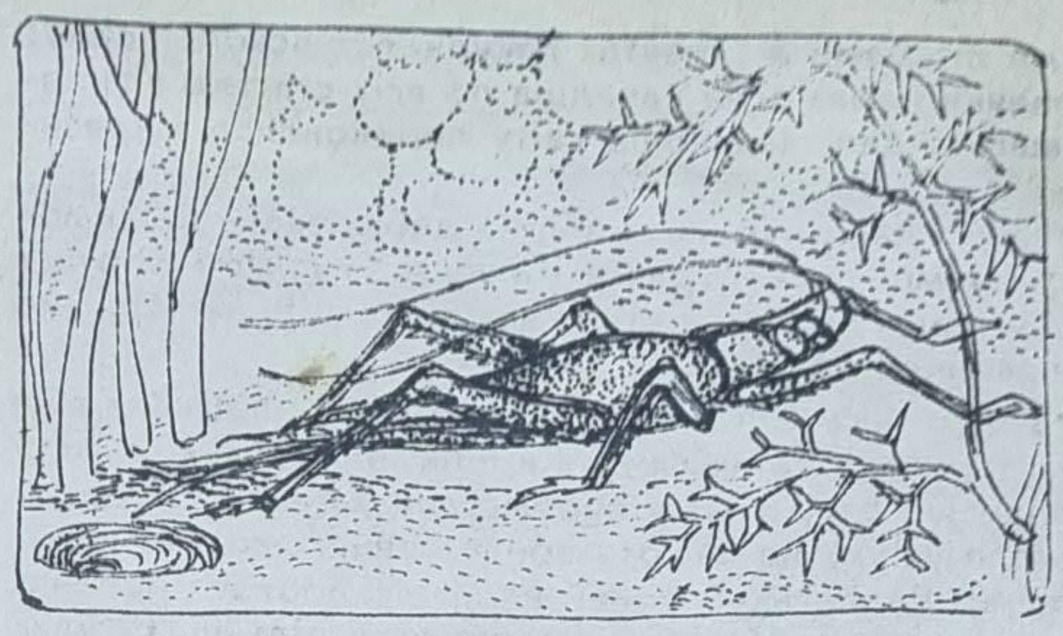

— Хочете, покажу вам цікаву комаху — степову дибку? — запропонував ентомолог Віталій Дмитрович Якимчук, з яким юні натуралісти познайомилися в степу. — Он гляньте...

І піонери побачили під кущем великого, сантиметрів вісім завдовжки, зеленого коника. Був він без крилець, з дуже видовженим тулубом. З трави виліз жук. Дибка, мабуть, помітила його й заворушила довгими вусами, що спадали їй на спину.

Віталій Дмитрович з Володимиром Івановичем стали готуватися до зйомок. Діти зупинилися осторонь. Іра намагалася спостерігати за комахою в бінокль. Застрекотіла камера. Заклацав фотоапарат в руках вченого. Віталій Дмитрович поспішав, бо досі йому не вдавалося зафіксувати, як дибка полює, а тут такий поєдинок із жуком.

— Отже дибки живляться комахами? — здивувався Петько, — а я думав, вони травоїдні.

— Комахами, друже, і переважно — шкідливими. В раціоні дибки — саранові, жуки, клопи. Я вивчаю коників, саранових та богомолів ще й з іншою метою: будова багатьох їхніх органів вражає своєю доцільністю і досконалістю.

Вчений багато й захоплено розповідав про цих комах, їхній спосіб життя.

— І коники, і кобилки, і цвіркуни, і сарана належать до прямокрилих. У них довгасте тіло, тверді жилкуваті передні крила, які нерідко прикривають нижні віялоподібні крила. З їхньою допомогою комахи непогано літають. Стрибають вони теж добре. Ось чому у них задні ноги з добре розвиненими стегнами та довгими гомілками. Передніми ногами ці комахи хапають здобич.

— А тепер хочу у вас запитати, яка у них ще спільна ознака?

— Мабуть, маєте на увазі їхню здатність «співати»? — всміхнувся Славко.

— Правильно! У багатьох коників та цвіркунів на гомілках передніх ніг є так звані тимпанальні органи. Це своєрідні «вуха» комах. А «голос» вони подають з допомогою пристроїв, розташованих у коників і цвіркунів на надкриллях. Знайте, що всі прямокрилі комахи поділяються на довговухих і коротковухих. Найхарактерніші представники коників — коники зелені і коники співучі.

Віталій Дмитрович спіймав у траві великого зеленого коника. Це був той, якого художники завше зображають в ілюстраціях до казок або байок. Діти замилувалися його витонченими формами.

— А зелений коник — хижак чи травоїдний? — поцікавилася Іра.

— Хижак. Полює переважно на дрібних комах, однак не гребує й рослинною їжею. Я хочу показати вам звуковий апарат коника, — сказав учений. — Ось праве надкрилля. А це його основа. Подивіться сюди через лупу. Що бачите?

— Дзеркальце!

— Саме так і називається цей пристрій. Кругла прозора перетинка, облямована товстою жилкою. Тепер придивіться до «інструмента» на лівому надкриллі. Перетинка тут, як бачите, щільніша, а на жилці дрібні зубчики. Це — своєрідний смичок, яким коник водить по «дзеркальцю»-підсилювачу.

— А як він це робить? — здивувалася Іра. — Невже крихітний «музичний інструмент» здатний подавати голосний звук!

— Для цього коник трохи піднімає й розправляє надкрилля, зводить їх. Зубчики «смичка» труться об рамки «дзеркальця» — звук підсилюється настільки, що стрекотіння чути навіть здалеку.

Зелені коники надзвичайно цікаві комахи. Ви б тільки побачили, як вони люблять вранці сонячні ванни! Лягаючи на бік, підставляють тіло сонячним променям.

— Дивина! — прошепотіла Іра.

— В житті будь-якої тваринки, Іро, дуже багато цікавого, іноді й незрозумілого. — Віталій Дмитрович обережно випустив у траву коника. — Нехай живе, прудконогий. А зараз покажу вам житло цвіркуна степового. Бачите отой кущ чортополоху із зламаними квітками, там оселився мій цвіркун. Я за ним уже тиждень спостерігаю.

До куща підійшли навшпиньки. Біля кореня виднілася невелика, завтовшки з олівець, нірка, заткнута віхтиком трави. Біля неї нікого не було. Сиділи навпочіпки з півгодини, та ось віхтик вивалився, і в отворі з'явилася невелика чорна вусата голова з блискучими цятками-очицями.

Славко вхопився за кінокамеру, однак Віталій Дмитрович зупинив його. Комаха на якийсь час завмерла, прислухалася, а тоді вилізла з нірки, розправила надкрилля, засовала ними, і в степу почулося стрекотіння.

— У цвіркунів, на відміну від коників, «смичок» розташований на правому надкриллі, а «струни» — на лівому. Звуковий апарат цвіркунів складнішої будови, він займає більшу площу, завдяки чому комаха може подавати сигнали різного типу,— закличні, загрозливі...

Тим часом комаха стривожилася, її звуки стали різкими. Аж раптом неподалік знову прозвучало стрекотіння. Із заплутаної пересохлої трави до нірки видерся такий же чорноголовий цвіркун.

— Діставайте кінокамери, а я фотографуватиму, — захвилювався Віталій Дмитрович, — зараз вони битимуться!

І справді. Комахи, побачивши одна одну, кинулися в бій. Вдарились лобами. Раз, вдруге. Розійшлися, почистили лапи й знову зійшлися. Чужий миттю відкусив кінець вусика господареві нірки. Той, не здаючись, вчепився у нападника...

Йшли степом далі. Віталій Дмитрович зупинився, й усі почули нове голосне, уривчасте стрекотіння.

— Це сарана, — пояснив вчений.

Петько не встиг нахилитися, як з-під його ніг вискочила велика кобилка, змахнула прозорими крилами й подалася в степ. Напевно, сарановий диригент, бо відразу ж повсюди задзвенів різноголосий оркестр. Одні джерготіли голосно, інші рипіли, немовби їхні інструменти відсиріли і ще не висохли на сонці, та загалом виходило непогано.

— У багатьох саранових при підвищенні температури повітря ритм й звучання пісні зростає, — вчений впіймав у траві велику коричнево-зелену кобилку.

— Придивіться до надкрилля. Чи всі жилки на ньому однакові?

— Одна товща! — помітила Іра.

— Саме ця жилка й відіграє роль струни.

— А як сарана гуртується у величезні зграї й вирушає світ за очі, щоб нищити усе по дорозі?

— У сарани є дві фази життя — одиночна і зграйна. Поняття «сарана» стосується саме зграйної форми, а поодиноких комах називають частіше «кобилками».

Кобилки живуть самі по собі, на певній відстані одна від

Малюнок С. КЛОКОВОЇ.

одної, і великої шкоди від них немає. Однак бувають періоди, коли в тій чи іншій місцевості гіршають кліматичні умови, зокрема, наступає засуха, і тоді личинки кобилок шукають кращих місць. На певних ділянках їх скупчується дуже багато, утворюються так звані куліги. Личинки, об'єднані в куліги, рухаються далі, знищуючи на своєму шляху всю рослинність, а, окрилившись, перетворюються на зграї. І якщо куліга в період свого існування долає шлях до тридцяти кілометрів, то крилата зграя азіатської сарани, приміром, покриває відстань більш ніж триста кілометрів, а пустельної — понад дві тисячі кілометрів.

У нас найнебезпечнішими видами є перелітна сарана і прус італійський. Колись вони масово розмножувалися у плавнях Дунаю, Дністра і Дніпра і робили перельоти на північ. Отруйні принади, обпилювання і обприскування небезпечних місць, різні агротехнічні заходи звели у нашій країні загрозу від саранових до мінімуму. А ось у капіталістичних країнах, зокрема в Ірані, Афганістані, ряді країн Близького Сходу, де немає планомірної боротьби з шкідниками, подекуди спалахують небезпечні вогнища розмноження саранових, й крилата армада зводить нанівець працю тисяч трударів, стає причиною голоду серед бідняків. В таких випадках наша країна надає допомогу сусідам по знищенню цих комах.

А. ДАВИДОВ.

НАПИШИ ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ І НАДІШЛИ ДО РЕДАКЦІЇ

Дорогий читачу!
Протягом року ти одержував журнал «Піонерія». Багато різних матеріалів було опубліковано на його сторінках. А нині, прагнучи підсумувати зроблене редакцією, авторським активом журналу, звертаємося до тебе з проханням дати відповіді на такі запитання нашої анкети:

1. Які художні твори (повісті, оповідання, вірші, казки, поеми), надруковані у 1977 році, тобі найбільше сподобалися?

2. Чи стали тобі в пригоді, чи обговорювалися в ланці, загоні, дружині статті, нариси, розповіді про піонерське життя, вміщені в журналі? Вкажи їхню назву.

3. Якої ти думки про художнє оформлення журналу? Вкажи фотографії, малюнки на обкладинках і вкладках, що сподобалися тобі?

4. Матеріали на які теми ти б хотів прочитати в «Піонерії»?

5. З якими літературними героями мрієш зустрітися в новому році?

6. Чи задоволений ти масовими заходами редакції (конкурсами, вікторинами, фестивалями, оглядами ,олімпіадами, подорожами, операціями, походами, мандрівками)? Які з них тобі допомогли, запам'яталися?

7. Твої пропозиції щодо поліпшення журналу. Що варто запровадити в «Піонерії»? Від чого слід відмовитись?

Пишучи в редакцію, **ОБОВ'ЯЗКОВО ПОВІДОМЛЯЙ:**

Скільки тобі років?

З якого часу читаєш «Піонерію»?

ЗА БАЖАННЯМ можеш написати також своє ім'я, прізвище, адресу.

Усі відповіді редакція уважно прочитає, щоб наступного, 1978 року, врахувати найцікавіші позиції, побажання. «Піонерія» обов'язково познайомить з цими листами твоїх улюблених письменників, відомих журналістів, педагогів.

ТВІЙ ЖУРНАЛ «ПІОНЕРІЯ».

Місце склеювання

Місце для марки

252601, Київ — МСП,
Пушкінська, 28,
редакція журналу «Піонерія».

ЗМІСТ

Закон, за яким щастя приходить. М. Андрієвський 1
До тебе звертається ветеран революції. Клич бойової юності. З. Я. Піген 2
Україна індустріальна, Україна хлібодарна. Вірш В. Морданя 4
Ленінська кузня. Вірш П. Осадчука . . . 6
Естафета подвигу. Ю. Бубнов 6
Подорож у п'ятирічку. Щедрість рідного поля. А. Коломацький 8
Спосіб життя — радянський. У боротьбі здобута воля. Б. Кравченко 10
Сурмач Котовського. П. Гаврюк 12
Сріблясте куля. Оповідання М. Яновського 14
Священні місця рідної Вітчизни. Чорноморська твердиня (Розповідь про місто-герой Одесу) 16
Барвистий світ Миколи Компанця. М. Сингаївський 17
Ковзанка. Оповідання Д. Чередниченка 18
Моя Батьківщина — СРСР. В краю, де сонячні ночі. М. Яненко 20
Непослушко — довгі вушка і Дзвінок. Казка М. Стельмаха 22
У світі прекрасного. На крилах пісень. Г. Макаревич 24
Особливе завдання. Оповідання С. Алексєєва. 26
Майстер з пером жар-птиці в руках. Є. Гуцало. **(До 80-річчя А. В. Головка)** 26
ГРІМ 28
Спорт. Виходьте на старти, юні хокеїсти! «Золота шайба» кличе 28
Стежками дивосвіту. Про коників, цвіркунів та жорстоку сарану. А. Давидов . . . 30

На 1-й стор. обкладинки малюнок О. ПРАХОВОЇ. Макет журналу Д. ЗАРУБИ.

Головний редактор
СИНГАЇВСЬКИЙ М. Ф.

Редакційна колегія:

ВАСИЛЕНКО А. П.,
БИЧКО В. В.,
ВСЕХСВЯТСЬКИЙ С. К.,
ГУБАРЕЦЬ В. В.
(відповідальний секретар),
ДРИГУС І. П.,
ЗБАНАЦЬКИЙ Ю. О.,
КАЧАН А. Л.
(зав. відділом),
КОМПАНЕЦЬ М. І.,
ПАНЧ П. Й.,
СОРОКІНА Д. О.,
СТЕЛЬМАХ М. П.,
ТКАЧ Д.-В.

Художній редактор БАЛАНДЮК М. В.
Технічний редактор КЛОКОВА С. М.
Коректор КОВТУН Н. Ю.

Рукописи та ілюстрації не повертаються.

БФ 30204. Здано до набору 14. X 1977 р. Підписано до друку 25. XI. 1977 р. Формат 60×90 1/8. Умовн. друк. арк. 4. Обл. вид. арк. 5,7. Тираж 210 000. Зам. 04712. Ціна 15 коп.

Адреса редакції: 252601. Київ-МСП, Пушкінська, 28. Телефони: 25-40-06, 24-33-76, 24-03-13.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», Київ-47, Брест-Литовський проспект, 94.

«Пионерия» — ордена «Знак Почёта» ежемесячный журнал ЦК ЛКСМУ и Республиканского Совета Всесоюзной пионерской организации имени В. И. Ленина (на украинском языке). Ордена «Знак Почёта» издательство ЦК ЛКСМУ «Молодь».
Адрес редакции: 252601, Киев-ГСП, Пушкинская, 28.
Ордена Ленина комбинат печати издательства «Радянська Україна», Киев-47, Брест-Литовский проспект, 94. Формат 60×90 1/8. Усл.-печ. л. 4. Уч.-изд. л. 5,7. Тираж 210000. Цена 15 коп.

Годівниці для синичок.

Ліногравюра В. ВЕЧЕРСЬКОГО.

В садах і лісах України
на кожній стежині чи гілці
мене зустрічають щоднини
розмовниці наші — синиці.

Я з ними також розмовляю,
приношу зерна і водиці
і голосом рідного краю
до світу щебечуть синиці.

Ціна 15 коп.

Індекс 74394

ПІОНЕРИ І ШКОЛЯРІ, ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Щоб не допустити пожежі при влаштуванні новорічної ялинки,

ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

— прикрашати ялинку целулоїдними та іншими легкозаймистими іграшками;
— освітлювати стеариновими свічками, посипати ватою і бертолетовою сіллю;
— запалювати фейєрверки, бенгальські вогні та користуватися хлопавками;
— робити костюми з вати, марлі, паперу, синтетичних матеріалів, не оброблених вогнезахисною сумішшю.

Члени ЮДПД! Беріть участь у чергуванні на новорічних святах. Стежте за тим, щоб діти не бавилися з вогнем.

Рада Українського республіканського добровільного протипожежного товариства.